

ÜMIT ARSLAN

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

2024

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

II. DÜNYA SAVAŞI ESNASINDA ALMANYA
SOVYETLER BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

Hazırlayan
Ümit ARSLAN

Danışman
Prof. Dr. Mehmet ÖCAL

Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2024, KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**II. DÜNYA SAVAŞI ESNASINDA ALMANYA
SOVYETLER BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Ümit ARSLAN**

**Danışman
Prof. Dr. Mehmet ÖCAL**

Mayıs 2024, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ümit ARSLAN

İmza

T.C.

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Program Adı : Yüksek Lisans

Tez Başlığı : II. Dünya Savaşı Esnasında Almanya Sovyetler Birliği İlişkileri

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 60 sayfalık kısmına ilişkin 30/04/2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: **%19**'dur.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimedenden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 30/04/2024

Danışman: Prof. Dr. Mehmet ÖCAL

Öğrenci: Ümit ARSLAN

İmza

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK

“II. Dünya Savaşı Esnasında Almanya Sovyetler Birliği İlişkileri” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Ümit ARSLAN

İmza

Danışman

Prof. Dr. Mehmet ÖCAL

İmza

Uluslararası İlişkiler ABD Başkanı

Prof. Dr. Ömer Kurtbağ

İmza

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Mehmet ÖCAL danışmanlığında Ümit ARSLAN tarafından hazırlanan “II. Dünya Savaşı Esnasında Almanya Sovyetler Birliği İlişkileri” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

25/04/2024

JÜRİ:

Danışman	: Prof. Dr. Mehmet ÖCAL	İmza
Üye	: Dr. Elif Şimşek ÖZKAN	İmza
Üye	: Dr. Serdar ÇAKMAK	İmza

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /

Prof. Dr. Atabey KILIÇ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Savaş insanlık tarihi boyunca devletler arasında bir uluslararası ilişkiler aracı olarak kullanılmıştır. Ancak savaş devletler seviyesinden bireyler seviyesine indirgenerek bakıldığında ise bir felaket ve bir insanlık dışı hadisedir. Ölüm insan için doğal bir sondur ancak bunun başka bir insan eliyle hunharca gerçekleşmesi buna sebep olarak gösterilen hiçbir maddi veya manevi değer bu ölüme haklılık payı olduğu anlamına gelmez.

Bu çerçeveden bakıldığında tarihte gerçekleşen işgaller ya da fetihler adına yapılan savaşlar insanlık dışı hadiselerdir. Uluslararası ilişkilerde devletler ana aktör kabul edildiğinde ise savaşlar bir bakıma masumlaştırılıyor ve yeni yaşam alanları elde etmek, güya sahip olunan manevi değerleri diğer toplumlara taşımak ve masumca gösterilen diğer siyasi ve ekonomik gerekçelerle insan hayatına son veriliyor.

Bu çalışmada yukarıda bahsedildiği üzere I. ve II. Dünya Savaşı dönemlerinde Almanya ve Sovyetler Birliği'nin birer aktör olarak ele alınması ve savaş gerekçelerinin güya meşru kabul edilmesine mukabil üçüncü ülkelerin de savaştan yana tavır alması ve milyonlarca masum insanın vatanseverlik gibi kavramlarla buna alet edilerek ölüme gönderilmesi gibi konular incelenmiştir.

Bu çalışmayı hazırlarken bana yol gösteren hocam Prof. Dr. Mehmet Öcal'a ve aileme teşekkür ediyorum.

Ümit ARSLAN, Kayseri, 2024

II. DÜNYA SAVAŞI ESNASINDA ALMANYA SOVYETLER BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

Ümit ARSLAN

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2024
Danışman: Prof. Dr. Mehmet ÖCAL

ÖZET

Bu çalışmada genel olarak II. Dünya Savaşı esnasında Almanya ve Sovyetler Birliği arasındaki ikili ilişkiler ve savaş boyunca savaşa taraf olmuş veya savaştan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmiş diğer bazı ülkelerle olan ilişkilerinin iki ülke arasındaki ilişkilere nasıl yansıdığı konuları ele alınmıştır.

I. Dünya Savaşı sonrası galip ve mağlup devletler arası imzalanan anlaşmalar mağlup devletler aleyhine çok büyük dengesizlikler içerecek şekilde ve çok kısa bir süre sonra görüldüğü üzere barışın sürdürülebilirliğinin mümkün olmadığı bir şekilde imzalanmıştır. Buna bağlı olarak yaklaşık 20 yıl sonra ise Almanya bütün dünyaya yayılacak yeni bir savaşın fitilini ateşlemiştir.

Bütün dünyaya yayılmış, milyonlarca insanın ölümüne neden olmuş, yıkıcılığıyla Avrupa kıtasındaki ülkelerin şehirlerinin harabeye döndüğü, savaşan tarafların ellerindeki son teknoloji silahlarla birbirlerine saldırdığı bu dünya savaşının en fazla yıkıcı etkileri Almanya ve Sovyetler Birliği üzerinde olmuştur.

II. Dünya Savaşı boyunca meydana gelen siyasi ve ekonomik gelişmeler uluslararası ilişkileri geri dönüşü olmayacak bir şekilde etkilemiş ve değiştirmiştir. Savaş sonrası yeni durum, yeni fırsatların ortaya çıkmasına vesile olmuş ve barış adına köklü bir değişimin temellerini atmıştır. Buna en belirgin örnek olarak Birleşmiş Milletler'in kurulması gösterilebilir.

Ancak eşzamanlı olarak Batılı Devletlerle Sovyetler Birliği arasında soğuk savaş ortaya çıkmış ve iki kutuplu bir dünya düzenine geçilmiştir. Bu durum Sovyetler Birliği'nin 1990'ların başında dağılmasına kadar devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler: II. Dünya Savaşı, Almanya, Sovyetler Birliği

RELATIONS BETWEEN GERMANY AND THE SOVIET UNION
DURING THE WORLD WAR II
Ümit ARSLAN

Erciyes University, Graduate School of Social Sciences
Master's Degree Thesis, May 2024
Supervisor: Prof. Dr. Mehmet ÖCAL

ABSTRACT

In this study, in general, the bilateral relations between Germany and the Soviet Union will be elaborated. It has been discussed how the relations with some other countries which were part of the war or were directly or indirectly affected by the war during the war, reflected on the relations between the two countries.

After the I. World War, the agreements signed between the victorious and defeated states were signed in a way that would contain huge imbalances against the defeated states and as it was seen very soon, the sustainability of peace was not possible. Accordingly, about 20 years later, Germany ignited a new war that spread almost to the whole world.

The most devastating effects of this world war, which spread all over the world, caused the death of millions of people, destroyed the cities of the countries in the European continent, and attacked each other with the latest technology weapons in their hands, were on Germany and the Soviet Union.

The political and economic developments that took place during the II. World War irreversibly affected and changed international relations. The new post-war situation led to the emergence of new opportunities and laid the foundations for a radical change in the name of peace. The most obvious example of this is the establishment of the United Nations.

However, at the same time, a cold war emerged between the Western States and the Soviet Union and a bipolar world order was initiated. This situation continued until the dissolution of the Soviet Union in the early 1990s.

Keywords: World War II, Germany, Soviet Union.

İÇİNDEKİLER

II. DÜNYA SAVAŞI ESNASINDA ALMANYA SOVYETLER BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	iv
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI	v
KILAVUZA UYGUNLUK	vi
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	vii
ÖNSÖZ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
1. SAVAŞ ÖNCESİ SİYASİ DURUM	6
1.1. I. Dünya Savaşında İkili İlişkiler.....	7
1.2. I. Dünya Savaşı Sonrası İmzalanan Anlaşmalar.....	9
1.3. Revizyonist Devletlerin I. Dünya Savaşı Sonrası Oluşan Düzene Tepkileri...13	
1.4. Almanya'yı Savaşa Sürükleyen Gelişmeler.....	14
1.5. Almanya'nın Silahlanması.....	15
1.6. Almanya'nın Gizli Askeri İlişkileri (Weimar Cumhuriyeti Dönemi).....	17
1.7. Milletler Cemiyeti'nin Barışı Koruma İradesi.....	18
1.8. II. Dünya Savaşı Öncesi Hitler Dönemi (1933-1939).....	19
2. II. DÜNYA SAVAŞI ve İKİLİ İLİŞKİLER	22
2.1. Molotov-Ribbentrop Paktı.....	22
2.2. Polonya'nın İşgali.....	24
2.3. Sovyetler Birliği'nin Baltık Ülkelerini İşgali.....	27
2.4. Almanya'nın Danimarka ve Norveç'i İşgali.....	29
2.5. Almanya'nın Fransa'yı İşgali.....	31
2.6. Üçlü Paktın Kurulması.....	32

2.7. Almanya ve Sovyetler Birliği'nin Balkanlar'daki çıkar atışması.....	34
2.8. Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne Savaş Açması.....	35
2.9. Almanya Sovyetler Birliği Cephesi.....	38
2.10. Atlantik Bildirisi.....	40
2.11. Avrupa'da Savaşın Sona Ermesi.....	40
3. SOVYETLER BİRLİĞİ VE MÜTTEFİKLERİNİN ALMANYA ÜZERİNE YAPTIKLARI MÜZAKERELER VE ALMANYA'NIN BÖLÜNMESİ.....	43
3.1. Moskova Konferansı.....	45
3.2. Tahran Konferansı.....	46
3.3. Dumbarton Oaks Konferansı.....	48
3.4. Yüzdeler Antlaşması.....	49
3.5. Yalta Konferansı.....	50
3.6. San Fransisco Konferansı.....	52
3.7. Almanya'nın Yenilgisi ve Teslim Olması.....	53
3.8. Almanya'nın İşgali.....	54
3.9. Potsdam Konferansı.....	56
SONUÇ.....	58
KAYNAKÇA	61

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı
NAZİ	: Ulusal-Sosyalist Alman İşçi Partisi
OECD	: Avrupa Ekonomik İş Birliği Teşkilatı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
vb.	: Ve benzeri

GİRİŞ

II. Dünya Savaşı belki de dünya tarihinde bütün zamanların en ölümcül savaşı olmuştur. Savaş ilk başta Avrupa Kıtası'nda patlak vermiş, daha sonra dünya geneline yayılmıştır. Savaşa giden sürecin başlangıcında I. Dünya Savaşı sonrası kazanan ve kaybeden devletlere uygun görülen statünün çok büyük payı olmuştur.

Bu çalışmanın *birinci bölümünde* I. Dünya Savaşı esnasında Almanya ve Rusya arasındaki ikili ilişkiler, savaşı kazanan ve kaybeden devletler arasında imzalanan anlaşmalar, imzalanan anlaşmalarla oluşan statükoya karşı revizyonist devletlerde ortaya çıkan güçlü değişim istekleri, Almanya'da Weimar Cumhuriyeti ve sonrasında II. Dünya Savaşına kadarki dönemde yönetimi elinde bulunduran Hitler'in ülkeyi nasıl silahlandırdığı, Milletler Cemiyeti'nin barışı koruma gayretinin nasıl sonuçsuz kaldığı konuları ele alınmıştır.

İkinci bölümde II. Dünya Savaşı'nın başlangıcından bitişine kadarki süreç detaylandırılmaya çalışılmıştır. Savaşın başlamasında başı çeken devlet Hitler'in Nazi Almanya'sı olmuştur. Almanya ve Sovyetler Birliği savaşın başlangıcında Molotov-Ribbentrop Paktını imzalayarak karşılıklı saldırmazlık konusunda uzlaşmıştır. Bu anlaşma doğrultusunda Almanya ve Sovyetler Birliği, Polonya'yı işgal etmişlerdir. Bunu müteakiben İngiltere ve Fransa da Almanya'ya savaş açmışlardır. Böylelikle II. Dünya Savaşı başlamıştır. Savaşın başlangıçlarında Sovyetler Birliği Baltık Ülkelerine yönelmiş ve bu ülkelerden deniz, hava ve kara üsleri talebinde bulunmuştur. Baltık ülkeleri bu taleplere boyun eğmiş ve Rusya'ya talep ettiği üsleri sağlamıştır.

Almanya ise Rusya ile olan doğu sınırının güvende olması sebebiyle rahatlıkla batıya yönelebileceğini düşünmüş ancak bundan önce İngiliz deniz filosuna karşı güvenliği sağlayabilmek için öncelikle kuzeye yönelmesi gerektiğinin bilinciyle hareket etmiştir. Almanya bu minvalde öncelikle Danimarka ve Norveç'i işgal etmiştir. Almanya Norveç'teki deniz üslerini elde ederek İngiltere'nin I. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi denizden bir abluka gerçekleştirmesinin önüne geçmiştir. Almanya kuzeyini de güvenli

hale getirince artık Fransa'ya yönelme sırası gelmişti. Alman orduları, yeni bir taktik olan *blitzkrieg* (şimşek savaşı) stratejisini kullanarak hızlı bir şekilde ilerledi ve Fransa'nın kuzeyini ele geçirdi.

Almanya savaşın başlangıcında Sovyetler Birliği ile müttefikken ilerleyen aşamalarda Sovyetler Birliği'ni de karşısına almıştır. Peki Hitler neden II. Dünya Savaşı başlarında Sovyetler Birliği ile dost iken sonradan bu ülkeye saldırdı? Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne savaş açması, II. Dünya Savaşı'nın sonucuna en çok etki eden olaylardan birisidir. Almanya lideri Adolf Hitler, Sovyetler Birliği'ni "Bolşevik tehlikesi" olarak görmüş ve genişlemeci hedefleri doğrultusunda Sovyetler Birliği'ne saldırmaya karar vermiştir. Hitler'in saldırısına neden olan bazı hususlar şunlardır:

1. *İdeolojik Faktörler:* Nazi Almanya'sı, komünizmi ve Sovyetler Birliği'nin yayılmacı hedeflerini büyük bir tehdit olarak görmüştür. Hitler, Almanya'nın yaşam alanını genişletme ve "*übermensch*" (üstün insan) kavramını yayma amacını taşımaktaydı. Bu amacı gerçekleştirmek için Sovyetler Birliği'ni ele geçirmenin gerekliliğine inanmıştır.
2. *Stratejik Nedenler:* Hitler, doğu bölgelerine olan genişlemeyi Alman ekonomisinin ve nüfusunun ihtiyaçlarına dayandırmıştır. Aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin doğal kaynaklarını ele geçirerek Almanya'nın ekonomik gücünü artırma niyetini gütmüştür.
3. *Lebensraum (Yaşam Alanı) Doktrini:* Hitler'in yaşam alanı doktrini, Alman halkının genişlemesi için doğuya yönelmeyi öngörmüştür. Bu doktrine göre, Almanya'nın topraklarını genişletmesi ve doğudaki bölgelere yerleşmesi gerekmektedir. Bu amacına ulaşmak için Sovyetler Birliği'nin topraklarını hedeflemiştir.
4. *Sovyetler Birliği'nin Zayıflığına Dair Algı:* Nazi liderleri, Sovyetler Birliği'nin iç zayıflıkları ve ordu içindeki olası hoşnutsuzlukları kullanarak, hızlı ve etkili bir saldırıyla ülkeyi ele geçirebileceklerine inanmıştır.
5. *Savaşın Genişlemesi:* Nazi Almanya'sı, Polonya'yı işgal ederek savaşın başlamasının ardından Batı Cephesi'nde çatışmalar sürerken, Doğu Cephesi'ni de ele geçirerek savaşı genişletme niyetindeydi. Hitler, Sovyetler Birliği'ne saldırarak savaşı doğuya taşımayı amaçlamıştır.

Hitler'in saldırısında Balkanlar üzerinde yaşanan anlaşmazlık da etkili olmuştur. Sovyetler Birliği bu durum karşısında Almanya ile savaş öncesi yaptığı iş birliği anlaşmasını bir kenara bırakarak Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin başını çektiği devletler bloğuna kaymıştır.

Nazi Almanya'sının Sovyetler Birliği'ne saldırısı, 22 Haziran 1941 tarihinde "Barbarossa Harekâtı" adı altında gerçekleşmiştir. Ancak bu saldırı, Sovyetler Birliği'nin savaşa hazırlıklı olduğu ve Alman ordularına ciddi direniş gösterdiği bir süreci başlatmıştır. Hitler'in bu stratejik kararı, savaşın seyrini büyük ölçüde değiştirmiş ve Almanya için ciddi sonuçlara yol açmıştır. Bu cephede gerçekleşen çatışmalar milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur.

Almanya ve Sovyetler Birliği arasındaki barıştan savaşa evrilen süreç uluslararası ilişkiler teorileri açısından ele alındığında akla realist teori gelmektedir. Her ne kadar analiz seviyesi temelinde farklılaşsa da müşterek kabuller temelinde ortak yönleri bulunan klasik realizm, yapısal realizm ve neoklasik realizm beş soruya ortak cevap vermektedir. Bu sorular şunlardır: Uluslararası ilişkilerin tabiatı nedir? Uluslararası ilişkilerin cereyan ettiği ortamın başlıca özelliği nedir? Uluslararası ilişkilerin temel aktörü kimdir? Uluslararası ilişkilerin temel aktörünün öncelikli amacı nedir? Uluslararası ilişkilerde temel aktörün amaçlarına ulaşmak için kullandığı başlıca araç nedir? ¹

Realistlere göre uluslararası ilişkilerin temel aktörü devlettir ve devletin temel amacı anarşik ortamda hayatta kalmaktır. "Realist kabullerden bir tanesi de, hayatta kalmak amacıyla güvenliklerini sağlama ve sürdürme çabasıyla kuvvetlerini, özellikle de askeri imkanlarını, arttırmaya çalışan devletlerin, hiçbir zaman birbirlerinin niyetlerinden emin olamayacağıdır."² "Niyetler, aniden değişebilir, demek ki bir devletin niyetleri bir gün mülayim ve diğer gün hasmane olabilir."³ Görüldüğü gibi uluslararası ilişkilerde devletler seviyesinde sürekli dost ya da sürekli düşman olarak ilişkilerin sürdürülmesi söz konusu değildir. II. Dünya Savaşı esnasında Almanya ve Sovyetler Birliği ilişkileri de bu çerçevede ele alınabilir.

¹ Eyüp Ersoy, "Realizm", içinde *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, ed. Ramazan Gözen, (İstanbul:İletişim Yayıncılık, 2021), 166-167.

² Ersoy, "Realizm", 169.

³ John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics* (New York: W. W. Norton. 2001), 31.

Avrupa'da II. Dünya Savaşı, 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesiyle başlamış ve 1945'te Almanya'nın teslim olmasıyla sona ermiştir. Bu süreçte, Avrupa'da büyük ölçekli askeri hareketler gerçekleştirilmiş ve ülkelerin büyük kısmı savaşta yer almıştır. Savaşın sona ermesi için önemli bir dönüm noktası, 6 Haziran 1944'te (D Günü) gerçekleştirilen Normandiya Çıkarmasıdır. Müttefik kuvvetleri, Almanya işgali altındaki Fransa'ya karşı büyük bir askeri hareket başlatmış ve kısa sürede sahil boyunca ilerlemeye başlamıştır. Bu hareket, Almanya'nın batı cephesindeki kuvvetlerini zayıflatarak savaşın sona ermesine önemli bir katkı sağlamıştır. 1939-1945 yılları arasında dünya çapında yaşanan ve altı yıl süren bu trajedi Amerika Birleşik Devletleri'nin savaşa müdahil olmasıyla ve Almanya ve müttefiklerinin mağlubiyetiyle sonlanmıştır.

Çalışmanın *üçüncü bölümünde* Sovyetler Birliği ve müttefiklerinin Almanya üzerine yaptıkları müzakereler ve Almanya'nın bölünmesi konuları ele alınmıştır. Yapılan müzakerelerden ilki Moskova Konferansı olmuştur. Konferansın en önemli sonuçlarından biri, Müttefiklerin Kuzey Afrika ve İtalya'da başarı kazanmasının ardından, Avrupa'da bir ikinci cephe açılmasına yönelik ortak bir kararın alınmış olmasıdır. Bu karar, Normandiya çıkarmasının hayata geçirilmesi ve Almanya'nın doğu ve batıdan kısa süre altına alınması suretiyle süpürge hareketinin başlatılarak Nazilerin geri çekilmeye zorlanması sonucunu doğurmuştur.

Daha sonra Tahran Konferansı toplanmıştır. İngiltere, ABD ve Sovyetler Birliği liderleri Winston Churchill, Franklin D. Roosevelt ve Joseph Stalin'in bir araya geldiği konferans, tarihte üç büyük liderin ilk kez bir araya geldiği önemli bir konferans olma niteliği taşımaktadır. Konferansta savaş sonrasında uluslararası barışın nasıl korunacağı ve uluslararası iş birliğinin nasıl artırılacağı konuları ele alınmış ve bu amaçla, Birleşmiş Milletlerin kurulması yönündeki irade bu konferansta da ortaya konmuştur.

Müttefiklerin bir araya geldiği bir diğer konferans Dumbarton Oaks Konferansı olmuştur. Konferansın amacı, Birleşmiş Milletlerin kuruluşuna ilişkin taslak bir antlaşma metninin hazırlanması ve ülkelerin bu konuda fikirlerini paylaşmasıydı. Konferansın en önemli sonucu, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin oluşturulması yönündeki bir kararın alınmasıdır.

Yalta Konferansı da II. Dünya Savaşı sırasında savaşın sonuna doğru müttefik devletler arasında gerçekleştirilen bir toplantıdır. ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt, Sovyetler Birliği lideri Josef Stalin ve İngiltere Başbakanı Winston Churchill arasında yapılan toplantı, 4-11 Şubat 1945 tarihleri arasında Kırım Yarımadası'ndaki Yalta kentinde gerçekleştirilmiştir. Yalta Konferansı, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesine doğru yaklaşılırken gerçekleşmiştir. Konferansın temel amacı, savaşın bitmesi sonrası dünya düzenine ilişkin planlamaydı. Bu amaçla, üç lider arasında çeşitli konularla ilgili tartışmalar yapılmış ve kararlar alınmıştır.

San Fransisco Konferansı, Birleşmiş Milletlerin kurulması aşamasında yapılan son konferans olma özelliğini taşımaktadır. 51 ülkenin temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşen Konferans 26 Haziran 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın imzalanmasıyla sona ermiştir.

Almanya batıda ABD kuvvetlerinin Normandiya'ya çıkartma yapması ve Fransa'nın içlerine doğru ilerlemesi neticesinde bu cephedeki üstünlüğünü yitirmiş ve geri çekilmek zorunda kalmıştır. Doğu cephesinde ise Sovyetler Birliği üstünlüğü ele almış ve Alman ordusunu topraklarından süpürerek başarı sağlamıştır. Pasifikte ise ABD'nin Japonya'nın iki kentine atom bombası atmasıyla bu cephedeki savaş da sona ermiştir. Savaşın Avrupa Kıtasında sona ermesi ise Sovyetler Birliği'nin Berlin'e girmesi üzerine Hitler'in intihar etmesi ve Almanya'nın teslim olmasıyla gerçekleşmiştir.

Savaş sona erdikten sonra Almanya Müttefik Devletler arasında paylaşılmıştır. Almanya'nın batısı ABD, İngiltere ve Fransa arasında paylaşılırken doğusunu Sovyetler Birliği kontrol altına almıştır. Savaş sonrası toplanan Potsdam Konferansı'nda bu konu ile birlikte savaş tazminatları ve savaş suçlularının yargılanması konuları da karara bağlanmıştır. Ancak bazı konularda Batılı devletlerle Sovyetler Birliği arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmış ve bu durum iki taraf arasında "Soğuk Savaş" kavramıyla dünya literatüre giren her konuda amansız bir mücadelenin başlamasına yol açmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SAVAŞ ÖNCESİ SİYASİ DURUM

II. Dünya Savaşı öncesindeki siyasi durum oldukça karmaşık ve gerilim dolu bir dönemdi. İkinci Dünya Savaşı, 1939-1945 yılları arasında gerçekleşti, ancak bu savaşa yol açan bir dizi olay ve gelişme vardı. İşte II. Dünya Savaşı öncesi siyasi durumu etkileyen bazı önemli faktörler:

1. Versailles Antlaşması (1919): I. Dünya Savaşı'nın sona erdiği Versailles Antlaşması, Almanya'ya ağır ekonomik yaptırımlar ve toprak kayıpları getirmiştir. Bu durum, Alman halkında büyük bir hoşnutsuzluğa neden olmuş ve Nazi Partisi'nin yükselmesine zemin hazırlamıştır.
2. Ekonomik Krizler: 1929'daki Büyük Buhran, dünya genelinde ekonomik krize neden olmuştur. Bu durum, birçok ülkede işsizlik, yoksulluk ve toplumsal huzursuzluğa yol açmıştır. Bu koşullar, totaliter rejimlerin yükselmesine olanak tanımıştır.
3. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nazi Partisi): Adolf Hitler'in liderliğindeki Nazi Partisi, Almanya'da 1933'te iktidara gelmiştir. Hitler, Versailles Antlaşması'nı reddetmiş, Alman milletini birleştirmeye çalışmış ve Yahudi karşıtı politikalarıyla tanınmıştır.
4. İtalya'da Faşist Hareket: Benito Mussolini'nin liderliğindeki İtalya'da, 1922'de gerçekleşen Marsilya Seferi ile faşist bir hükümet kurulmuştur. Mussolini'nin faşist ideolojisi, totaliter bir devlet modelini benimsemiştir.
5. Japonya'da Genişleme Politikaları: Japonya, 1930'larda Asya'da genişleme politikalarını uygulayarak Mançurya'yı işgal etmiştir. Bu, Japonya'nın II. Dünya Savaşı'na doğru giden yolun bir parçasıdır.

6. Sovyetler Birliği ve Komintern: Sovyetler Birliği, 1917'deki Ekim Devrimi ile kurulmuştur. Sovyetler, dünya çapında komünist devrimleri destekleyen Komintern'i (Komünist Enternasyonal) örgütlemiştir. Ancak, 1930'larda Sovyetler, kendi güvenlik çıkarları doğrultusunda diplomatik manevralar yapmaya başlamıştır.

Bu faktörlerin bir araya gelmesi, siyasi gerilimleri artırmış ve II. Dünya Savaşı'na zemin hazırlamıştır. Savaşın patlak vermesindeki temel nedenlerden biri, totaliter rejimlerin yükselmesi, askeri genişleme politikaları ve uluslararası ilişkilerdeki gerilimlerdir.

1.1. I. Dünya Savaşında İkili İlişkiler

I. Dünya Savaşı sırasında Almanya ile Çarlık Rusya arasındaki ilişkiler, karmaşık bir rekabet, çatışma, iş birliği ve diplomasi karışımı ile karakterize edilebilir. Her iki devletin stratejik çıkarları, siyasi hedefleri ve ekonomik düşünceleri dahil olmak üzere çeşitli faktörler bu dinamiğe katkıda bulunmuştur.

Savaştan önce Almanya, Rusya'yı Avrupa'da hakimiyet için potansiyel bir rakip olarak görmüştür. Alman liderliği, Rusya'nın askeri gücünün yanı sıra Balkanlar ve Karadeniz bölgesindeki bölgesel genişlemesinden endişe duyuyordu. Bu, Almanya'nın Rusya'yı izole etmek için diğer Avrupalı güçlerle ittifaklar kurmaya çalıştığı bir kuşatma politikasına yol açmıştır. Yanıt olarak Rusya, destek için diğer Avrupa güçlerine, özellikle Fransa ve Birleşik Krallığa yakınlaşma ihtiyacı hissetmiş, akabinde Almanya ile müttefiklerinin artan gücüne karşı koymak için tasarlanan "Üçlü İtilaf" olarak bilinen Rusya, Fransa ve İngiltere arasındaki ittifak 1907'de kurulmuştur.

28 Haziran 1914 günü Avusturya Veliahdı Franz Ferdinand'ın Saraybosna'da bir suikasta kurban gitmesi zaten yıllardan beri savaş hazırlığı yapan Avrupalı devletler nezdinde domino taşı etkisi oluşturmuş ve I. Dünya Savaşı'nı başlatmıştır.⁴

"Rus Çarı, askerlerin baskısı ile, 31 Temmuz'da seferberlik ilan etti. Rusya'nın seferberliği Alman Genelkurmayının hesaplarına ters düşüyordu. Genelkurmayın, Rusya'ya karşı elinde tuttuğu koz, Almanya'nın, Rusya'ya oranla daha çabuk seferberlik haline geçebilmesindeydi. Halbuki Rusya kendisinden önce davranmıştı. Bu sebeple, Almanya Rusya'ya 31 Temmuz'da bir ultiatom verip seferberliğini durdurmasını

⁴ Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih* (İstanbul: DER Yayınları, 2015), 599.

istemiştir. 12 Saat süreli ultiatoma Rusya cevap vermeyince, Almanya 1 Ağustos'ta Rusya'ya savaş ilan etmiştir.”⁵

1914'te savaş patlak verdiğinde Almanya, Rusya'yı hızlı ve kararlı bir şekilde devirmek için mevcut şartları bir fırsat olarak gördü. Alman ordusu, Rusya'yı savaşın dışında bırakmak ve büyük bir düşmanı çatışmadan ortadan kaldırmak umuduyla Rus topraklarına büyük bir işgal başlatmıştır. Savaşın ilk aşamalarında, Alman ordusu Rus topraklarının derinliklerine inmeyi ve Rus ordusuna ağır kayıplar verdirmeyi başarmıştır.

Ancak, Rus ordusu nihayetinde toparlanarak karşı bir saldırıya geçmiştir. Müttefiklerinin yardımıyla Ruslar, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Almanya da dahil olmak üzere Merkezi Güçlere karşı bir dizi başarılı sefer başlatmayı başarmışlardır.

Savaş boyunca, hem Almanya hem de Rusya, diğerine karşı avantaj elde etmek için diplomasiyi kullanmaya çalışmıştır. Almanya, Rusya'nın müttefiklerini kazanmayı umarken, Rusya, Fransa ve İngiltere'nin desteğini sürdürmeye çalışmıştır. Her iki taraf da ayrı bir barış sağlama umuduyla gizli müzakerelerde bulunmuşlardır.

1917'de Rus Devrimi ve ardından Lenin'in liderliğindeki Bolşevik hükümetinin yükselişi, Almanya ile Rusya arasındaki ilişkiler üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Vladimir Lenin liderliğindeki yeni hükümet, Rusya'nın savaşa katılımını sona erdirmeye ve sosyalist bir devlet kurmaya odaklanmıştır. Mart 1918'de Rusya, Almanya ile arasındaki savaşı sona erdiren Brest-Litovsk Antlaşması'nı imzalamıştır.⁶

Brest-Litovsk Antlaşması, Almanya ile Rusya arasındaki ilişkilerde önemli bir dönüm noktasıydı. Almanya'nın askeri kaynaklarını Müttefik Güçleri yenmeyi umduğu Batı Cephesine odaklanmasına izin vermiştir. Rusya için anlaşma, büyük miktarda toprağın Almanya'ya bırakılmasını içerdiği için zor bir uzlaşmaydı. Antlaşmaya göre Rusya, Ukrayna, Belarus, Finlandiya ve Baltık devletleri gibi birçok bölgeyi kaybetti. Antlaşma aynı zamanda Rusya'nın, Almanya'ya büyük miktarda altın ve diğer kaynaklar ödemeyi kabul etmesini de içeriyordu. Yine de anlaşma, Rusya'nın yeni sosyalist devletini inşa etmeye odaklanmasına ve savaşta daha fazla kan dökülmesini önlemesine izin vermiştir.

⁵ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi* (İstanbul: Alkım Yayınevi), 104.

⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 635.

Sonuç olarak, I. Dünya Savaşı sırasında Almanya ile Rusya arasındaki ilişki, rekabet, çatışma, iş birliği ve diplomasi gibi karmaşık faktörlerin karışımıyla şekillenmiştir. İki ülke, savaş alanında sert düşmanlardı, ancak aynı zamanda anlaşmazlığı çözmek için diplomatik çabalar sarf etmişlerdir. Nihayetinde, Brest-Litovsk Antlaşması, Rusya'nın savaşa katılımının sonunu ve iki ulus arasındaki ilişkide önemli bir dönüm noktasını işaret etmiştir.

I. Dünya Savaşını kazanan devletlerle yenilen devletler arasında yapılacak barış anlaşmalarını hazırlamak için 18 Ocak 1919'da Paris Barış Konferansı toplandı. Konferansa 32 ülkeden oluşan İtilaf Devletleri ve onların 70 civarı temsilcisi katılmıştır. Savaşta yenilen İttifak Devletleri Konferansa davet edilmemiştir.⁷ Konferansta dört büyük devlet söz sahibiydi. Bunlar: Fransa, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve İtalya'dır.⁸

1.2. I. Dünya Savaşı Sonrası İmzalanan Anlaşmalar

I. Dünya Savaşı, 1914-1918 yılları arasında gerçekleşmiş olan küresel bir savaştı. Savaş sonrasında imzalanan anlaşmalar, Avrupa'da ve dünyada siyasi, ekonomik ve toplumsal yapıları değiştirmiştir. Bu anlaşmalar arasında en önemlileri Versailles Antlaşması, Saint Germain Antlaşması, Trianon Antlaşması, Neuilly Antlaşması ve Sevres Antlaşması'dır.

“Başlangıçta, çoğu Amerikalı ve birçok Avrupalı gibi Wilson da müzakere edilmiş bir barışı sadece mümkün değil, aynı zamanda arzu edilir olarak değerlendiriyordu.”⁹ Wilson sağlanacak barışın belirlediği 14 ilke çerçevesinde ele alınmasını istemiştir. Bu ilkeleri belirlerken barışın kalıcı olarak sağlanabilmesi hedefleri arasındaydı.

Savaş sonrası ilk anlaşma Almanya ile yapılmıştır. Versailles Antlaşması, I. Dünya Savaşı'nı sona erdiren antlaşmadır. Bu antlaşmaya, yenilen devletlerden Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu katılmıştır. Versailles Antlaşması, Almanya'nın savaşta üstlendiği sorumluluğu kabul etmesini ve ağır savaş tazminatları ödemesini öngörmekteydi. 28 Haziran 1919 tarihli Versailles Barış

⁷ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 665.

⁸ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 665.

⁹ Ray Stannard Baker. “The Versailles Treaty and After.” *Current History*, vol 88, no. 534 (1989): 20–23. <http://www.jstor.org/stable/45319580>. (Erişim Tarihi: 25.03.2023)

Anlaşması 440 maddeden oluşmaktaydı.¹⁰ Almanlar anlaşmaya itiraz etmek isteseler de Müttefikler buna mukabil anlaşmayı Almanya'nın önüne bir ultiimatom şeklinde getirmişlerdir.

Versailles Anlaşması'nın temel içeriği:

1. Toprak Kayıpları:

- Almanya'nın toprak kayıpları büyük oldu. Alsace-Lorraine bölgesi Fransa'ya iade edildi.
- Almanya'nın doğu sınırları değiştirildi ve Polonya, Batı Prusya ve Yukarı Silezya gibi bölgeler el değiştirdi.

2. Askeri Kısıtlamalar:

- Alman ordusu ciddi şekilde sınırlı ve küçültüldü. Sahip olabileceği asker sayısı belirlendi, ağır silahlar ve uçaklar gibi askeri teçhizatlar sınırlı hale getirildi.

3. Silahsızlanma ve Yasaklamalar:

- Almanya'nın kimyasal silahlar, tanklar ve hava kuvvetleri gibi askeri teknolojilere sahip olması yasaklandı.

4. Savaş Suçlarının Tespiti ve Cezalandırılması:

- Alman İmparatorluğu liderleri arasında yer alan bazı kişiler, savaş suçları işledikleri gerekçesiyle yargılandı. Bu durum özellikle Almanya'da büyük bir infiale yol açtı.

5. Ekonomik Şartlar:

- Almanya'nın savaş tazminatı ödemesi kararlaştırıldı. Bu, ülkenin ekonomik sıkıntı içinde olmasına ve savaşın yarattığı yıkımın bir sonucu olarak ortaya çıkan sorumluluğunu yerine getirmesini amaçlıyordu.

¹⁰ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 667-668.

6. Siyasi Yaptırımlar:

- Almanya'nın Anschluss'u (diğer Alman konuşulan bölgelerle birleşme) yasaklandı ve Almanya'nın diğer ülkelerle askeri ittifak yapması engellendi.

Versailles Anlaşması, Almanya'nın büyük toprak kayıpları ve ekonomik zorluklarla karşılaşmasına neden oldu ve II. Dünya Savaşı'nın nedenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Anlaşmanın ağırlığı, zaman içinde Almanya'da büyük bir tepki ve hoşnutsuzluğa yol açtı.

Savaşın sonlarına doğru Avusturya-Macaristan İmparatorluğu parçalanmıştır. Bu nedenle bu iki ülke ile ayrı ayrı anlaşmalar imzalanmasına karar verilmiştir. Sonuç olarak Saint Germain Anlaşması Avusturya ile 10 Eylül 1919'da Saint Germain-en-Laye'de imzalanmıştır. Saint Germain Antlaşması, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun parçalanmasını ve Avusturya'nın kurulmasını öngören antlaşmadır.¹¹ Bu anlaşmayla Avusturya'nın yüzölçümü 576.000 km² den 84.000 km² ye ve nüfusu da 50.000.000'dan 7.000.000'a düşmüştür.¹²

27 Kasım 1919'da Bulgaristan ile Neuilly-sur-Seine'de Neuilly Anlaşması imzalanmıştır. Neuilly Antlaşması, Bulgaristan'ın I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması sonrasında imzalanan antlaşmadır.¹³ Anlaşma sonucunda Bulgaristan'ın Ege Denizi'ne bağlantısı kesilmiş ve topraklarının bir kısmını kaybetmiştir. Ayrıca antlaşma, Bulgaristan'ın sınırlarının değiştirilmesini ve savaş tazminatı ödemesini öngörmektedir.

Savaş sırasında parçalanan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan ortaya çıkan diğer devlet olan Macaristan ile 6 Haziran 1920 tarihinde Trianon Sarayı'nda Trianon Barış Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmayla Macaristan da diğer yenilen devletlerle aynı muameleye tabi tutulmuştur. Antlaşma, Macaristan'ın toprak kayıplarını ve sınırlarının değiştirilmesini öngörmektedir. Ayrıca Macaristan, savaş tazminatı ödemeyi kabul etmek zorunda kalmıştır.¹⁴

¹¹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 665.

¹² <https://www.turkcebilgi.org/tarih/20-yuzyil-tarihi/st.-germain-antlasmasi-3877.html>. (Erişim Tarihi: 26.03.2023)

¹³ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 670.

¹⁴ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 670-671.

İmzalanan son anlaşma 10 Ağustos 1920 tarihli Sevres Barış Anlaşması'dır.¹⁵ Bu anlaşma I. Dünya Savaşı sonrasında, İtilaf Devletleri (Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri vb.) ile Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalanan bir anlaşmadır. Bu anlaşma ile Osmanlı Devleti yıkılmış, bakiyesi olan toprakların bir kısmı İtilaf Devletleri arasında paylaşılmış bir kısmı da Wilson'un 14 ilkesinden birisi olan "selfdeterminasyon" ilkesi gereği yeni devletlerin kurulması için ayrılmıştır.

Antlaşma, Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğü ve egemenliği üzerindeki haklarını tamamen ortadan kaldırmıştır. Antlaşma hükümleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun İtilaf Devletleri'ne karşı savaşa girmesine neden olan Alman İmparatorluğu ile olan ittifakını sona erdirmiş ve imparatorluğun savaşa katılan diğer güçlere tazminat ödemesini, silahsızlandırılmasını, askerî kaynakların elinden alınmasını ve topraklarının paylaşılmasını gerektirmiştir.

Antlaşmanın hükümleri şunlardır:

1. Osmanlı İmparatorluğu, İtilaf Devletleri'ne karşı savaşı sona erdirmek zorunda kalmış ve savaş tazminatı olarak büyük miktarda para ödemesi gerekmiştir.
2. Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm silahları, cephaneleri ve askeri ekipmanları İtilaf Devletleri tarafından toplanacaktı.
3. Osmanlı İmparatorluğu, topraklarının bir kısmını kaybetmiştir. Batı Anadolu, İzmir, Çanakkale ve Trakya İtilaf Devletleri'ne verilmiştir. Ayrıca, Irak, Suriye ve Filistin gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer bölgeleri de İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiştir.
4. İstanbul ve Boğazlar, uluslararası bir kontrol altında olacaktı. Bu, Osmanlı İmparatorluğu'nun boğazları kontrol etme hakkını ortadan kaldırmıştır.
5. Osmanlı İmparatorluğu, İtilaf Devletleri'ne diğer topraklarını da vermek zorunda kalmıştır. Bu, yalnızca Antlaşma'nın kabul edilmemesi durumunda gerçekleşecekti.

Antlaşma, Osmanlı İmparatorluğu için ağır sonuçlar doğurmuştur. Antlaşma'nın hükümleri nedeniyle, Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları küçülmüş ve uluslararası alanda saygınlığı azalmıştır. Ayrıca, Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu ekonomik durum da kötüleşmiştir.

¹⁵ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 671.

1.3. Revizyonist Devletlerin I. Dünya Savaşı Sonrası Oluşan Düzene Tepkileri

"Revizyonist devlet" terimi, genellikle uluslararası ilişkiler bağlamında kullanılır ve bir ülkenin mevcut siyasi sınırlarını veya mevcut durumu sorgulayan, değiştirmeyi amaçlayan bir devleti ifade eder. Bu tür bir devlet genellikle tarih boyunca yaşanan sınırlar, anlaşmalar veya diğer siyasi düzenlemeler üzerinde revizyonist bir tutum benimser. Revizyonist devletler, genellikle kendi ulusal çıkarları doğrultusunda sınırlarını genişletmeye veya değiştirmeye çalışabilirler. Bu tutum, diğer ülkelerle olan ilişkilerde gerilimlere neden olabilir ve uluslararası topluluğun genel normlarına karşı çıkabilir. Revizyonist politikalar, genellikle sınırların veya toprakların paylaşılmasına ilişkin anlaşmazlıklar veya bölgesel güç dengeleri gibi konularla ilgili olabilir. I. Dünya Savaşı sonrası düzen, Versailles Antlaşması'nın imzalanmasıyla kurulmuştur. Ancak, bazı devletler bu düzene karşı çıkmıştır. Bu devletler "revizyonist devletler" olarak da adlandırılır.

İtalya, savaş sırasında verilen sözlerin yerine getirilmediği ve toprak kazanımlarının az olduğu gerekçesiyle savaş sonrası düzene karşı çıkmıştır. İtalya da I. Dünya Savaşında yenen devletler tarafında olmasına rağmen, beklentilerinin büyük bir kısmına ulaşamadığı ve ekonomik olarak da çöküntü yaşadığı için devletin otoritesi zayıflamıştır. Bu durum 1919'da Mussolini tarafından kurulan Faşist Parti'nin işine yaramıştır. Mussolini liderliğinde kurulan rejim, savaş sonrası düzene karşı mücadele etmiştir. Parti 30 Ekim 1922'de iktidar olmuştur. Mussolini başa geçtikten sonra İtalya'da demokrasiyi sonlandırmış ve emperyalist bir siyaset izlemiştir.¹⁶

Almanya, Versailles Antlaşması'nın kendilerine dayattığı ağır savaş tazminatları, toprak kayıpları ve askeri kısıtlamalar nedeniyle düzene karşı çıkmıştır. Almanya, daha sonra Nazi Partisi'nin yükselişiyle birlikte agresif bir dış politika izleyerek, savaş sonrası düzene karşı mücadelesini sürdürmüştür. I. Dünya Savaşından yenik çıkan Almanya'da iç ve dış politikada başarısızlık, ekonomik durumda çöküntü, işsizlik ve yaşanan genel huzursuzluk sonucunda Nazi Partisi iktidara gelmiştir. 1918'de kurulan ve 1919'da Adolf Hitler'in başına geçtiği parti 30 Ocak 1933'te iktidar olmuştur.¹⁷

¹⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 695.

¹⁷ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 696.

Sovyetler Birliği'nde 10 Şubat 1918'de Troçki "Savaştan çekildiğimizi tüm halklara ve hükümetlere bildiriyoruz. Almanya, Avusturya-Macaristan, Türkiye ve Bulgaristan ordularının karşısına çıkan tüm askerlerimizin tamamen terhis edilmesi için emir veriyoruz. Bekliyor ve güveniyoruz. Yakında tüm uluslar bizim adımlarımızı takip edecek."¹⁸ şeklinde bir deklarasyon yayınlamıştır. "Lenin'in başkanlığındaki hükümet dış politikada ilk iş olarak, Çarlık yönetiminin yapmış olduğu gizli anlaşmaları açıklamış ve Rusya'nın I. Dünya Savaşı'ndan çekilmesine karar vermiştir. Bunun sonucunda da, Almanya ve müttefikleri ile Sovyetler Birliği arasında, 3 Mart 1918'de, Brest-Litovsk Anlaşması yapılmıştır."¹⁹

Sovyetler Birliği, savaş sonrası düzeni kabul etmekte tereddüt etmiştir. Çünkü Batılı devletlerin komünizme karşı tutumu ve Sovyetler Birliği'ni savaşta yalnız bırakmaları nedeniyle güvensizlik duymuştur. Sovyetler Birliği, daha sonra sosyalizmin yayılmasını savunan bir dış politika izleyerek, savaş sonrası düzene karşı mücadele etmiştir.

Japonya da savaş sonrası düzene karşı çıkmaya başladı çünkü savaş sırasında müttefiklerle iş birliği yaptıkları halde toprak kazanımları elde edememişlerdir. Japonya, daha sonra Asya'da emperyalist bir politika izleyerek, savaş sonrası düzene karşı mücadele etmiştir. Bu devletlerin düzene karşı çıkması, II. Dünya Savaşı'nın nedenlerinden biri olarak görülmektedir.

1.4. Almanya'yı Savaşa Sürükleyen Gelişmeler

I. Dünya Savaşı sonunda, Almanya yenik düşmüş ve Versailles Antlaşması imzalanarak savaşın neden olduğu zararların tazmini için ağır koşullar dayatılmıştır. Almanya, askeri gücünü azaltmak, topraklarını kaybetmek ve büyük miktarda savaş tazminatı ödemek zorunda kalmıştır. Bu antlaşma Almanya'da büyük bir hayal kırıklığı yaratmış ve toplumdaki milliyetçi duyguları güçlendirmiştir. 1929 Wall Street Borsa Çöküşü, dünya çapında ekonomik krize neden olmuş ve bu kriz Almanya'yı da etkilemiştir. Almanya'nın ekonomik durumu kötüleşmiş, işsizlik artmış ve halkın yaşam standardı düşmüştür. Bu durum, Nazi Partisi lideri Adolf Hitler'in yükselişine zemin hazırlamıştır. Hitler, 1933 yılında Almanya'nın lideri olmuştur. Propaganda, milliyetçilik, antisemitizm ve militarizm gibi fikirleri kullanarak halkın desteğini kazanmıştır. Hitler,

¹⁸ Sydney D. Bailey, "Stalin's Falsification of History: The Case of the Brest-Litovsk Treaty", *The Russian Review* 14/1 (1955): 26.

¹⁹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 699.

Almanya'nın yeniden güçlü ve büyük bir imparatorluk olmasını vaat etmiştir. Almanya 1933'ten itibaren Versailles Anlaşması ile kurulan statüyü kendi çıkarları doğrultusunda değiştirme yönünde bir siyaset izlemeye başlamıştır. Danzig ve Koridor sorunu nedeniyle Almanya ve Polonya arasında gerginlik vardı. Almanya bu bölgeleri işgal etmek istiyordu. Ancak bunu yapmadan önce biraz beklemek durumunda kalmış ve bu minvalde 26 Ocak 1934'te on yıllık saldırmazlık anlaşması imzalanmıştır.²⁰

Almanya gün geçtikçe daha çok silahlanmış ve Versailles Anlaşmasının hükümlerini daha fazla çiğnemeye başlamıştır. Diğer taraftan Almanya Sovyetler Birliği'ya karşı da tavır almıştı ve 1932'de Almanya Sovyetler Birliği için bir tehdit haline gelmişti. Bu nedenle Almanya'yı tehdit olarak algılayan iki ülke olan Fransa ve Sovyetler Birliği 2 Mayıs 1935'te karşılıklı yardımlaşma anlaşması imzalamışlardır.²¹ Bu anlaşmadan sonra Sovyetler Birliği silahlanmasını hızlandırmıştır. Almanya da Sovyetler Birliği ve komünizme karşı Japonya'ya yaklaşmaya başlamıştır. Japonya 1931'de Mançurya'yı işgal etmiştir, 1937'de Çin'e savaş açmıştır. Bu durum Sovyetler Birliği'nin hoşuna gitmemiştir. Bu nedenle Japonya üzerinde baskı kurmuştur. Almanya ve Japonya revizyonist devletlerden ikisi olarak Sovyetler Birliği'ya karşı birleşmişler ve 25 Kasım 1936'da Anti-Komintern Paktı kurmuşlardır. 5 Kasım 1937'de İtalya da bu oluşuma katılmıştır. Böylece "Berlin-Roma-Tokyo Mihveri" oluşmuştur.²²

Hitler, Avrupa'da Almanya'nın etkisini artırmak ve Lebensraum (yaşam alanı) için toprak kazanmak istemiştir. 1938'de Avusturya'yı ilhak etmiş ve daha sonra Polonya'yı işgal etmiştir. Bu, II. Dünya Savaşı'nın başlamasına neden olmuştur. İngiltere ve Fransa, Hitler'in Almanya'nın genişleme politikalarını durdurmak için müzakere etmeyi tercih etmişler ancak başarılı olamamışlardır. İngiltere'nin Başbakanı Neville Chamberlain, 1938 Münih Konferansı'nda Hitler'in toprak taleplerine boyun eğerek barış umudu yaratmaya çalışmış ancak Hitler'in ilerleyişi durmamıştır.

1.5. Almanya'nın Silahlanması

I. Dünya Savaşı'nın ardından, Almanya'nın silahlanmasıyla ilgili sınırlamalar getirilmişti. Versailles Antlaşması (1919) ile Almanya'nın askeri gücü, 100 bin asker, 6 savaş gemisi, 0 denizaltı, 0 tank ve sınırlı sayıda topçu ve diğer savaş teçhizatı ile

²⁰ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 701.

²¹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 702.

²² Uçarol, *Siyasi Tarih*, 704-705.

sınırlandırılmıştır. Buna ek olarak, Almanya savaş tazminatı ödemek zorunda bırakılmıştır.²³

“Versailles Anlaşmasına göre Saar Fransa’ya bırakılmakla beraber burada 20 yıl sonra plebisit yapılacak ve bu toprağın kaderi kesin olarak tayin edilecekti. Bu plebisit 13 Ocak 1935 günü yapılmış ve plebisite katılan 539.000 Saar’lıdan 477.000’i Almanya ile birleşme isteğini açıklayınca 1 Mart 1935’de Saar Almanya’ya teslim edilmiştir. Bu şekilde Almanya Versailles’in bir yükünden kendisini kurtarmış oluyordu. Fakat bundan iki hafta sonra Almanya, Versailles Anlaşmasının mecburi askerlik sistemini yasaklayan hükümlerini de feshetmiştir.”²⁴

Hitler, iktidara geldikten sonra, Versailles hükümlerini hiçe sayarak, 1934 yılından itibaren gizlice silahlanma faaliyetine girişmiştir. Ekim 1933 tarihinde Silahsızlanma Konferansından ve Milletler Cemiyetinden çekilmiştir. 1934 Ekimine kadar Alman Ordusunun asker sayısının 100.000’den 240.000’e çıkarılmasına karar vermiş,²⁵ 26.000 tonluk kruvazörlerin yapımına başlanmış ve Hava Bakanı Goering’in başlattığı çalışmalarla sivil havacılık ve hava sporları faaliyetleri gibi gösterilerek uçak yapımına ve askeri pilot yetiştirilmesine başlanmıştır. Bu işler sıkı bir gizlilik içinde gerçekleştirilmesine rağmen, devletler olup bitenleri sezinlemişlerdir. Sonuçta, İngiltere Hükümeti 1 Mart 1935’de bir Beyaz Kitap yayınlamış, silahsızlanma girişimlerinin sonuçsuz kalması ve Almanya’nın da tekrar silahlanmaya girişmesi karşısında, İngiltere’nin de kendisini savunma ihtiyacı olması nedeniyle savunma gücünü arttırmaya karar verdiğini açıklamıştır.²⁶ Öte yandan Fransa da, Almanya’nın bu silahlanması mukabilinde ve doğum oranının gittikçe düşmesi sebebiyle, 15 Mart 1935’de, mecburi askerlik süresini uzatmıştır. Başbakan Flandin, bu konuyla ilgili olarak parlamentoda bir konuşma yapmış ve bu konuşmasında Almanya’nın silahlandığını ve 1936’da 200.000 kişilik bir kuvvete sahip olacağını vurgulamıştır.

1936’da, Almanya Fransa’nın Ren Nehri kıyısındaki askeri birliklerini yeniden oluşturma hakkını kullanarak Versailles Antlaşması’nı ihlal etmiştir. 1938 yılında,

²³ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 669.

²⁴ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, 245.

²⁵ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 698.

²⁶ “Almanya Versay Muahedesi Yırıyor” *Milliyet Gazetesi*, 19 Mart 1935. (Erişim Tarihi: 30.03.2023) <https://www.gastearsivi.com/gazete/milliyet/1935-03-19/1>

Almanya Avusturya'yı ilhak etti ve aynı yıl Çekoslovakya'nın Sudetenland bölgesini işgal etmiştir.

Diğer taraftan İngiltere ve Fransa Sovyetler Birliği'nin de dahil olduğu bir ittifak kurmak istiyorlardı. Fakat aralarındaki görüş ayrılıkları sebebiyle bu ittifak gerçekleşemedi. Görüşmelerin sürdüğü esnada 23 Ağustos 1939'da Almanya ve Sovyetler Birliği arasında bir "Saldırmazlık Anlaşması'nın" imzalandığı haberi gündeme gelmiştir. Anlaşmanın süresi on yıldır ve anlaşmaya göre iki devlet birbirinin aleyhine hiçbir oluşuma destek vermeyeceklerdi. Sovyetler Birliği bu anlaşmayla Almanya'nın iki cepheli bir savaşla yüzleşme riskini ortadan kaldırmıştır. Artık Almanya batılı devletlerle istediği gibi hesaplaşabilirdi.²⁷

Almanya, II. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla birlikte, savaş sanayisi için büyük bir çaba harcamıştır. Almanya'nın silahlanması, savaşın başlangıcında Almanya'yı üstün bir güç haline getirmiştir. Almanya'nın tank, top, uçak ve denizaltı gibi savaş teçhizatı üretimi, savaşın ilerleyen dönemlerinde Almanya'nın askeri üstünlüğü için kritik bir faktör olmuştur. Savaşın sonunda, II. Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi Almanya üzerinde ülkenin yeniden inşası için büyük bir yük getirmiştir. Savaş sonrası dönemde Almanya'nın, sınırlı bir askeri güce sahip olmasına izin verilmiştir.

1.6. Almanya'nın Gizli Askeri İlişkileri (Weimar Cumhuriyeti Dönemi)

Weimar Cumhuriyeti, 1919'dan 1933'e kadar Almanya'da hüküm süren bir demokratik cumhuriyetti. Bu dönemde, Almanya'nın gizli askeri ilişkileri çeşitli ülkelerle devam etti.

Öncelikle, Sovyetler Birliği ile Almanya arasında gizli askeri iş birliği yapılmıştır. 1922'de, iki ülke arasında Rapallo Antlaşması imzalanmıştır. Rapallo Antlaşması aracılığıyla Sovyetler Birliği ve Almanya, yalnızca siyasi ve ekonomik olarak değil, aynı zamanda askeri olarak da iş birliği yapmış; İngiliz-Fransız ittifakına karşı ve bu anlaşmadan en çok yararlanan Polonya'ya karşı düşmanlığı paylaşmışlardır.²⁸ Bu antlaşma, her iki ülkenin askeri donanımlarını gizlice geliştirmelerine ve askeri teknolojiyi birbirleriyle paylaşmalarına imkân vermiştir. "Moskova ile daha yakın işbirliği yalnızca Almanya'nın revizyonist amaçlarına hizmet etmek için gerekliydi ve

²⁷ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 710.

²⁸ Alexander Hill, *The Great Patriotic War of the Soviet Union, 1941-45* (New York: Routledge, 2009), 13

ideolojik farklılıkların belirli bir düzeyi aşmasına izin verilmedi. Yine de Almanya, Rapallo Antlaşması'nda gizli olan revizyonist hedefler, yani Almanya-Polonya sınırının revizyonu uğruna Rusya bağlantısına ihtiyaç duyuyordu ve onu destekliyordu.”²⁹ Bunun yanı sıra, Almanya ile Türkiye arasında da gizli askeri iş birliği yapılmıştır. 1920'lerde, Türkiye, Almanya'dan askeri eğitim ve danışmanlık almıştır. Ayrıca, Almanya Türkiye'ye askeri teçhizat ve silah sağlamıştır.

Aynı dönemde, Almanya ile Polonya arasında da gizli askeri iş birliği olmuştur. Almanya, Polonya'ya askeri eğitim ve teçhizat sağlamıştır. Bu iş birliği, I. Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın sınır komşularıyla dostane ilişkiler kurmak istemesinin bir parçasıydı.

Son olarak, Almanya ile Japonya arasında da gizli askeri iş birliği yapılmıştır. 1930'ların başında, iki ülke arasında antlaşmalar imzalanmış ve askeri teknoloji ve bilgi paylaşımı yapılmıştır. Bu iş birliği, Japonya'nın Asya'daki genişleme hedeflerine ulaşmak için Almanya'nın askeri teknolojisinden yararlanmasını sağlamıştır. Ancak, bu gizli askeri iş birlikleri Weimar Cumhuriyeti'nin sonunu getiren nedenlerden biri olarak da görülebilir. Özellikle, Almanya'nın gizlice askeri teçhizat ve teknoloji geliştirmesi, I. Dünya Savaşı sonrası Almanya'yı savaşa hazır hale getirme niyetini göstermiş ve Avrupa'da savaşın yeniden patlak vermesine yol açmıştır.

1.7. Milletler Cemiyeti'nin Barışı Koruma İradesi

Milletler Cemiyeti (League of Nations), I. Dünya Savaşı'nın ardından 1920 yılında kurulan, uluslararası barış ve güvenliği korumak amacıyla oluşturulan bir örgüttür. Barışı koruma iradesi, Milletler Cemiyeti'nin en önemli amaçlarından biriydi. Milletler Cemiyeti, barışı korumak için çeşitli yöntemler kullanmıştır. Öncelikle, üye devletler arasında anlaşmazlıkların çözülmesine yardımcı olmak için arabuluculuk yapmıştır. Ayrıca, üye devletlerin uluslararası anlaşmaları ve Milletler Cemiyeti Antlaşması'na uymalarını sağlamak için denetimler gerçekleştirmiştir.

Milletler Cemiyeti ayrıca, uluslararası barışı korumak için askeri güç kullanma yetkisine sahipti. Üye devletlerden biri, diğer bir ülkeye saldırdığında veya barışı bozduğunda, Milletler Cemiyeti, üyelerinden oluşan bir askeri güç göndererek duruma müdahale

²⁹ Stephanie Salzman, *Great Britain, Germany And The Soviet Union Rapallo And After, 1922–1934*, (New York: The Boydell Press, 2003), 139.

edebilirdi. Ancak, bu askeri gücün oluşturulması ve harekete geçirilmesi konusunda birçok sınırlama mevcuttu ve bu nedenle Milletler Cemiyeti'nin askeri gücü hiçbir zaman pratikte kullanılmadı.

Sonuç olarak, Milletler Cemiyeti'nin barışı koruma iradesi, uluslararası barış ve güvenliği korumak için çeşitli yöntemleri kullanarak devletler arasındaki anlaşmazlıkların çözülmesine yardımcı olmaya çalışmıştır. Ancak, II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ve Milletler Cemiyeti'nin başarısızlığı, örgütün sonunu getirmiştir. Milletler Cemiyeti yerine bugün Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütler barışı korumaya çalışmaktadır.

1.8. II. Dünya Savaşı Öncesi Hitler Dönemi (1933-1939)

II. Dünya Savaşı öncesi Adolf Hitler'in Almanya'da iktidarda olduğu dönem 1933-1939 yılları arasını kapsar. Hitler, 30 Ocak 1933'te Almanya'nın başbakanı olarak atanmış ve Nazi Partisi iktidarı ele geçirmiştir.³⁰ Bu dönemde Hitler, Almanya'nın tarihteki gücünü yeniden canlandırmak ve bir "Üçüncü Reich" kurmak için çalışmıştır.

Birinci Reich, Almanca'da "Erstes Reich" olarak adlandırılan bir terimdir ve Kutsal Roma İmparatorluğu'nu ifade eder. İkinci Reich terimi, Alman İmparatorluğu'nun 1871'de Prusya Kralı I. Wilhelm'in Alman İmparatoru olarak taç giymesıyla kurulduğu tarihten I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan dönemi ifade eder.

Üçüncü Reich, Almanya'nın Nazi Partisi tarafından yönetilen ve Adolf Hitler'in liderliğindeki dönemi ifade eder. Almanca'da "Drittes Reich" olarak adlandırılan bu terim, Nazi ideolojisinin ve Alman ırk üstünlüğü inancının temelinde olduğu bir dönemi ifade eder. Üçüncü Reich, 1933-1945 yılları arasında hüküm sürmüştür.

Hitler, 1933 yılında Almanya'nın Şansölyesi olarak iktidara gelmiş ve kısa süre sonra Nazi Partisi'nin tek lideri olarak ülkeyi yönetmeye başlamıştır. Hitler ve Nazi rejimi, totaliter bir yönetim kurarak Almanya'nın siyasi, ekonomik ve kültürel yapısını kökten değiştirmiştir. Nazi ideolojisi, ırkçılık, antisemitizm ve militarizm gibi unsurları içermekteydi. Üçüncü Reich dönemi, tarihsel olarak II. Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945 yılına kadar olan dönemi içerir. Nazi Almanya'sı, savaşın çeşitli cephelerinde yer almış ve çeşitli savaş suçları işlemiştir.

³⁰ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 696.

Hitler 1938'e kadar sözde barış ve silahsızlanma siyaseti izlemiştir. Ancak bu tarihten itibaren topyekûn bir savaşın hazırlığına başlamıştır. Resmi propaganda, Almanya'nın kuşatıldığı ve “*Yaşam Alanı*”nın genişletilmesi gerektiği üzerine oluşturulmuştur. 1937 Kasım'ında açıklanan “*Hossbach Bildirisi*” “*Lebensraum*” doktrinini somutlaştırmıştır.³¹

Savaşın sonlarına doğru, 1945 yılında Müttefik kuvvetler Almanya'ya ilerlemiş ve Berlin'in düşmesiyle birlikte Üçüncü Reich resmen sona ermiştir. Adolf Hitler, Berlin'deki yeraltı sığınağında intihar etmiştir. Bu olayın ardından Nazi Partisi dağılmış, savaş suçluları Nürnberg Mahkemeleri'nde yargılanmışlardır.

Üçüncü Reich dönemi, insanlık tarihinin en karanlık dönemlerinden biri olarak kabul edilir. Nazi rejimi, soykırım ve savaş suçlarına karışmış, milyonlarca insanın ölümüne neden olmuş ve dünya genelinde derin etkiler bırakmıştır. Bu dönem, tarih boyunca yaşanan olaylardan dersler çıkarılması gereken bir hatırlatma olarak görülür.

Hitler'in iktidarı ele geçirmesiyle birlikte, Almanya'da bir dizi baskı ve sansür önlemleri alınmıştır. Siyasi partiler yasaklanmış, sendikalar feshedilmiş, muhalifler tutuklanmış ve Nazilerin propagandası, tüm medya kanallarında yayınlanmıştır. Yahudilere yönelik baskılar da artmış ve Nürnberg Yasaları, Yahudilerin Almanya'daki haklarını sınırlandırmıştır.

“Hitler liderliğindeki Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nazi Partisi) 30 Ocak 1933'te iktidara geldi ve aynı yıl içerisinde dikkat çeken iki önemli gelişme yeni iktidarın eskisine nazaran daha saldırgan bir politika güdeceğinin ipucunu veriyordu. Bunlardan ilki şubat ayında Alman parlamento binası Reichstag'ın kundaklanması olayıydı. Olayın sorumlusu olarak komünistler gösterildi. Mart ayında Almanya Komünist Partisi kapatıldı. Birçok üyesi hapse atıldı. SSCB'nin Almanya'daki tam yetkili temsilcisi Lev Hinçuk, SSCB dışişleri bakanlığına bunun, seçimlerde komünist partiyi yenilgiye uğratmak isteyen Nazilerin tertibi olduğunu rapor etti.”³² “Sovyetler Birliği'nin kolektif güvenliği sağlama çabalarına karşı Almanya'nın ilk önemli hamlesi

³¹ B. L. Hart, İkinci Dünya Savaşı Tarihi, çev. Kerim Bağrıaçık, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019) , 9.

³² Umut Bekcan, “Sovyetler Birliği'nin Savaş Öncesi Döneme Bakışı (1933-1939): Nazilerin Avrupa'yı İşgalinin Sorumlusu Kim?”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 13, Sayı 50, (2016): 101-118.

26 Ocak 1934'te Polonya ile imzaladığı saldırmazlık paktı oldu. Böylece, Polonya'nın Fransa ve SSCB ile yakınlaşması önlendi.”³³

“SSCB, Almanya'nın silahlanmasına göz yumulmasından da rahatsızdı. Litvinov, 28 Mart 1935'te İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden'e, Hitler'in Batı ülkelerini “yemlediğini”, silahlanma istenilen seviyeye ulaştığında silahların tamamen başka bir istikamete ateşleneceğini iddia ederek SSCB'nin bu rahatsızlığını ve öngörüsünü dile getiriyordu.”³⁴

Hitler ayrıca, Almanya'nın sınırlarını genişletme amacıyla, 1936 yılında Rheinland'ı yeniden askerileştirmiştir. Bu, Versailles Antlaşması'nı ihlal ettiği için diğer Avrupa devletlerinin tepkisini çekmiştir. Ancak, diğer ülkeler Hitler'in niyetlerini ciddiye almamıştı ve Almanya'nın agresif davranışlarını durduracak herhangi bir eylemde bulunmamışlardır.

Hitler'in bir sonraki hamlesi, 1938'de Avusturya'nın Anschluss'ı yani Almanya'ya katılması olmuştur. Bu, Almanya'nın bir başka devleti işgal ettiği anlamına gelmekteydi. İngiltere ve Fransa, Anschluss'ı protesto etmişler, ancak yine de herhangi bir askeri müdahalede bulunmamışlardır.

Hitler'in bir sonraki hedefi, Sudetenland olarak bilinen Çekoslovakya'nın bir bölgesiydi. Bu bölge, büyük ölçüde Almanca konuşan bir nüfusa sahipti ve Hitler, bu bölgenin Almanya'ya katılması gerektiğini savunmuştur. İngiltere ve Fransa, Hitler'in taleplerini reddetmişlerdir, ancak Nazi Almanya'sı, Çekoslovakya'yı işgal etmiş ve ülke, Almanya'nın komşusu olan Polonya'ya yönelik bir tehdit haline gelmiştir.³⁵ Sonuç olarak, Hitler'in agresif davranışları, Avrupa'nın barışını tehdit etmiş ve II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesine neden olmuştur.

³³ Bekcan, “Sovyetler Birliği'nin Savaş Öncesi Döneme Bakışı”, 101-118.

³⁴ Bekcan, “Sovyetler Birliği'nin Savaş Öncesi Döneme Bakışı”, 101-118.

³⁵ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 706.

İKİNCİ BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞININ BAŞLAMASI VE YAYILMASI

II. Dünya Savaşının patlak vermesinde etkili olan unsurlardan birisi I. Dünya Savaşından geriye kalan çözümlenmemiş sorunlar ve bir diğeri de savaş sonunda imzalanan anlaşmaların getirdiği yeni sorunlardır. Versailles Anlaşması sonrası anlaşmanın ortaya çıkardığı statükoya tepkiler hemen başlamış ve karşı hamleler yapılmıştır. 1930'lardan itibaren statükonun korunmasını isteyen devletlerle statükoya karşı devletler arasında siyasi, ekonomik ve askeri çekişmeler başlamıştır. Bu devletler arasındaki çekişmeler dünyayı II. Dünya Savaşı'na sürüklemiştir.

2.1. Molotov-Ribbentrop Paktı

Molotov-Ribbentrop Paktı, II. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Nazi Almanya'sı ve Sovyetler Birliği arasında yapılan bir anlaşmadır. Bu anlaşma, iki devlet arasındaki ilişkilerin bir dizi koşulda normalleştirilmesini amaçlamaktaydı. "Sovyetler Birliği ile Almanya arasında, II. Dünya Savaşının hemen arifesinde meydana gelen uzlaşmanın başlangıcını tayin etmek gerekirse, bunu, Avusturya'nın Almanya tarafından ilhakına kadar götürmek mümkün olur."³⁶

"Fakat Batılılarla Sovyetler Birliği arasındaki münasebetlerin dönüm noktasını Münih Konferansı teşkil etmiştir. Bu konferansta Batılılar Çekoslovakya'nın parçalanmasını göz göre göre kabul ettikleri gibi bu devletle bir ittifaka sahip olan Sovyetler Birliği'yi konferansa davet etmek lüzumunu duymamışlardı."³⁷

"Nisan ayı başında Batılıların bir Barış Cephesi kurma teklifini Sovyetler Birliği şüpheli ve güvensizlik psikolojisi içinde kabul etti ve müzakerelere girdi. Lakin öte

³⁶ Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 299.

³⁷ Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 299.

yandan kendi kararını yürütmekten de vazgeçmedi. 17 Nisan'da Almanya'ya başvurarak, ideolojik farklılıkların iki devlet arasındaki ekonomik münasebetleri engellememesi gerektiğini söyleyip, bu münasebetleri geliştirmek istedi. Sovyetlerin bu teşebbüsü ile, Rus-Alman Saldırmazlık Paktı'nın imzasına varan Sovyet-Alman görüşmeleri ilk adımını atmış olmaktadır.”³⁸

Molotov-Ribbentrop Paktı, 23 Ağustos 1939 tarihinde imzalanmıştır.³⁹ Molotov-Ribbentrop Paktı, Nazi Almanya'sı dışişleri bakanı Ribbentrop ve Sovyetler Birliği dışişleri bakanı Molotov arasında imzalanmıştır. Anlaşma, iki devletin savaşta nötr kalacağı ve birbirleriyle savaşmamayı kabul ettiklerini belirtiyordu. Ancak, gizli bir protokol de anlaşmaya dahil edilmişti ve bu protokol, Sovyetler Birliği'nin Almanya'nın Polonya'ya saldırması halinde bu saldırı sonrasında Polonya'nın nasıl bölüneceği konusunu düzenliyordu.

“Sovyetler Almanya ile bu kazançlı antlaşmayı yapınca, Moskova'daki İngiliz ve Fransız askeri heyetlerine, 25 Ağustos'ta, "şartların değişmiş olması dolayısıyla" artık görüşmelere devam lüzum kalmadığını bildirerek, aylardan beri oynamakta oldukları komediyi sona erdirdiler.”⁴⁰

Molotov-Ribbentrop Paktı, Nazilerin Polonya'ya saldırması ve II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile sonuçlanmıştır. Almanya, Polonya'ya saldırdığında, Sovyetler Birliği de saldırıya katılmış ve Polonya iki devlet tarafından işgal edilmiştir. Anlaşmanın gizli protokolü uyarınca, Polonya iki devlet arasında bölünmüş ve kısa süreliğine tarihin sahnesinden çekilmiştir.

Molotov-Ribbentrop Paktı, sadece Nazi Almanya'sı ve Sovyetler Birliği kamuoyunda değil, aynı zamanda tüm dünyada büyük bir şaşkınlık ve hayal kırıklığı yaratmıştır. Dünya kamuoyu, Sovyetler Birliği'nin anti-faşist bir güç olarak bilindiği için Stalin'in, Nazi Almanya'sı ile böyle bir anlaşma yapmasını beklemiyordu.

Hitler, Sovyetler Birliği ile anlaşarak doğudan gelecek saldırıları engelleyerek kuzeyindeki ve batısındaki ülkelere daha rahat bir şekilde saldırmayı amaçlamıştır. Hitler gerçekte Sovyetler Birliği'ni dost bir ülke olarak görmemiş ancak batıda vereceği

³⁸ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, 300.

³⁹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 710.

⁴⁰ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, 300.

savaş esnasında gücünü ikiye bölmek istemediği için Sovyetler Birliği ile dost izlenimi uyandırmak istemiştir.

Molotov-Ribbentrop Paktı, Sovyetler Birliği'nin savaşta önemli bir aktör olarak rol oynamasına neden olmuştur. Almanya'nın, savaş devam ederken Molotov-Ribbentrop Paktı'nı sona erdirerek Barbarossa Harekatı'nı başlatmasıyla Sovyetler Birliği'ne saldırması savaşın seyrini değiştirmiştir.

Molotov-Ribbentrop Paktı, II. Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'da siyasi dengeleri değiştiren ve savaşın başlamasına neden olan önemli bir olaydır. Pakt, her iki ülkenin birbirine saldırmayacağına dair bir anlaşma da dahil iki lider arasında imzalanan birçok gizli maddeyi içermekteydi ve Avrupa siyasi dengelerini değiştirmiştir. Pakt, iki ülkenin arasındaki sınırı da belirleyen bir anlaşmaydı.

Molotov-Ribbentrop Paktı, aynı zamanda Almanya'nın diğer Avrupa ülkelerine karşı saldırganlığına da cesaret vermiştir. Almanya, paktı imzaladıktan kısa bir süre sonra Danimarka ve Norveç'e saldırmıştır. Avrupa'nın kuzey kısmını kontrol altına aldıktan sonra Alman Ordusu (Wehrmacht) Fransa, Belçika ve diğer batı ülkelerine taarruzlarını yöneltmiştir.

Molotov-Ribbentrop Paktı'nın Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırması sonucu sona ermesi sonrası, iki ülke arasındaki cephede süren savaş Sovyetler Birliği'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Ancak, bu paktın etkileri uzun süre devam etmiştir. Pakt, iki ülke arasında yapılan sınır anlaşmasının da sonucu olarak Polonya'nın bölünmesine neden olmuştur. Bu paktın etkileri, II. Dünya Savaşı sonrası dünya siyasi dengeleri üzerinde de etkili olmuş ve Soğuk Savaş döneminde de önemli bir rol oynamıştır.

2.2. Polonya'nın İşgali

Almanya 29-30 Ağustos 1939 gecesi Polonya'dan Danzig şehrinin kendisine verilmesini, Koridor bölgesi için halkın görüşüne başvurulmasını ve 30 Ağustos'ta görüşmelere katılması için bir temsilcinin hazır bulundurmasını talep etmiştir. Polonya büyükelçisi ancak 31 Ağustos akşamı Alman yetkililerle temas kurabilmiştir. Almanya bu durumu Polonya'nın Almanya'nın taleplerini reddettiği şeklinde yorumlayarak savaş ilan etmeksizin Polonya'ya saldırmıştır.⁴¹

⁴¹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 711.

Polonya, 1930'larda Almanya ve Sovyetler Birliği arasındaki bölgesel nüfuz çatışmasının bir parçası haline gelmiştir. 23 Ağustos 1939'da Almanya ve Sovyetler Birliği, arasında imzalanan Molotov-Ribbentrop Paktı'na göre, Almanya Batı Polonya'yı işgal ederken, Sovyetler Birliği de doğu Polonya'yı işgal etmiştir.

Nazi Almanya'sı, Batı Polonya'yı 1 Eylül 1939'da işgal etmiş ve 3 Eylül 1939 günü de İngiltere ve Fransa Almanya'ya savaş ilan ettiklerini belirtmişlerdir. Böylelikle II. Dünya Savaşı başlamıştır.⁴² İşgal Sovyetler Birliği'nin 17 Eylül 1939'da Polonya'nın doğusuna saldırmasıyla devam etmiştir. Bu iki saldırı, Polonya'nın büyük bir bölümünün Nazi Almanya'sı ve Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesiyle sonuçlanmıştır. İlk günlerde Polonya ordusu başarısız olmuş ve Almanya'nın hızlı bir şekilde ilerlemesine engel olamamıştır.

Almanya hızlı bir ilerleme göstererek 14 Eylül 1939'da Varşova önlerine gelmiş ve 28 Eylül'de şehri işgal etmiştir. SSCB 17 Eylül'de Polonya sınırını doğudan aşarak Almanya ile yaptığı anlaşmada kendi payına düşen bölgeyi işgale başlamıştır.⁴³ Müteakiben Almanya ve Sovyetler Birliği 28 Eylül 1939'da Moskova'da bir araya gelerek Polonya'yı aralarında paylaştıkları ek bir anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşmaya göre Varşova dahil Polonya'nın batısını Almanya, doğusunu Sovyetler Birliği kendi topraklarına katmıştır.

Sovyet güçleri, Polonya'nın doğusunda büyük bir bölgeyi kontrol altına almıştır. Sovyetler Birliği, işgal ettiği bu bölgede kendi yönetimini kurmuş ve Polonya ordusunun askeri teçhizatını ele geçirmiştir. Alman işgali de devam etmiş ve iki işgal altındaki Polonya toprakları birbirinden ayrılmıştır.

Polonya, Almanya ve Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesine rağmen, Polonya hükümeti, Londra'da sürgünde hala varlığını sürdürmüş ve Polonya İkinci Cumhuriyeti'nin yasal hükümeti olarak kabul edilmiştir. Polonya hükümeti, savaş boyunca Polonyalıların direnişini desteklemiş ve savaşın sonunda Polonya'nın yeniden inşası için çaba harcamıştır.

Polonya'nın işgali, savaşın en dramatik olaylarından biriydi ve ülke tarihi için önemli bir dönüm noktasıydı. İşgal, Polonya'nın sınırlarının değişmesine ve halkın büyük bir

⁴² Uçarol, *Siyasi Tarih*, 711.

⁴³ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 854.

kısımının acı çekmesine neden olmuştur. Ancak, Polonya halkı, savaş boyunca direnmiş ve sonunda ülkenin yeniden inşası için mücadele imkânı bulmuştur.

“Polonya'nın işgali, Sovyetler Birliği ve Nazi Almanya'sı arasındaki gizli anlaşmanın sonucuydu. Polonya'ya karşı paylaşılan düşmanlık Alman-Sovyetler Birliği iş birliğinin ana nedenlerinden biriydi.”⁴⁴ 23 Ağustos 1939'da Molotov-Ribbentrop Paktı olarak bilinen bu anlaşmada, Almanya ve Sovyetler Birliği, Polonya'yı bölüşmeyi ve diğer Avrupa devletlerini de etki alanlarına dahil etmeyi kabul etmişlerdir. Polonya, Almanya ve Sovyetler Birliği ile arasındaki savaşta ağır kayıplar vermiş ve ülkenin toprakları büyük ölçüde zarar görmüştür.

Sovyet işgali sırasında, Sovyetler Birliği, Polonya'daki topraklarını Sovyet kontrolü altında tutmak için birçok önlem almıştır. Örneğin, Sovyetler Birliği, Polonya hükümetini dağıtmış ve yerine Sovyet yanlısı bir hükümet kurdurmuştur. Ayrıca, Polonyalı subayları, yargıçları ve aydınları topluca tutuklayarak ve öldürerek Polonya'nın entelektüel ve lider kadrolarını yok etmeye çalışmıştır.

Polonya'nın işgali, Sovyetler Birliği ile Batı dünyası arasındaki ilişkileri de etkilemiştir. Batı dünyası, Sovyetler Birliği'nin Polonya'yı işgal etmesini kınamış ve Sovyetler Birliği'ni Polonya'yı bölüşmek ve dünya devrimini yaymakla suçlamıştır. Bu olay, II. Dünya Savaşı sonrasında Batı ve Doğu arasındaki ideolojik bölünmeyi de derinleştirmiştir.

Sovyetler Birliği, Polonya'nın doğu sınırını Batı Ukrayna ve Batı Belarus'un büyük bir kısmını ilhak ederek değiştirmiştir. Bu, ilhak edilen topraklarda bulunan Polonyalılar, Sovyetler tarafından zorunlu olarak göç ettirilmiştir. İşgal edilen bölgelerin nüfusu arasında, Sovyetler Birliği'nden gelen Rus ve Ukraynalı nüfusun artması nedeniyle, Polonyalıların oranı azalmıştır. Bu durum, Polonya ve Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerin savaş sonrasında da uzun yıllar boyunca gerilimli olmasına neden olmuştur.

Polonya'nın işgali sırasında, Alman Nazileri de ülkeyi işgal etmiş ve ikiye bölmüşlerdir. Almanya'nın yenilgisinden sonra, Polonya'nın sınırlarının yeniden belirlenmesi konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Sovyetler Birliği, ülkenin sınırını batıya doğru

⁴⁴ Kulski, W. W. “The Soviet Union, Germany And Poland.” *The Polish Review* 23, no. 1 (1978): 48–57. <http://www.jstor.org/stable/25777543>. (Erişim Tarihi: 25.04.2023)

kaydırmak istemiş, ancak Batılı Müttefikler buna karşı çıkmışlardır. Potsdam Konferansı'nda alınan kararlar doğrultusunda, ülkenin sınırları Doğuya doğru kaydırılmış ve Sovyetler Birliği'ne ait olan topraklar Polonya'ya verilmiştir.

Polonya'nın işgali, ülkenin tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır ve hala Polonya'nın ulusal hafızasında yer etmiştir. Halk, işgal döneminde yaşananları hatırlamak ve anmak için çeşitli anma etkinlikleri düzenlemektedirler. Polonyalılar, Sovyet ortaklarından II. Dünya Savaşı'nın ilk aşamalarında ve Polonya'nın işgalinin ardından, Sovyet rolüne ilişkin sorulara ikna edici veya en azından iyi belgelenmiş yanıtlar alamadıkları sürece, 1939 olayları Polonya kamuoyu için açık bir yara olarak kalmıştır.⁴⁵

2.3. Sovyetler Birliği'nin Baltık Ülkelerini İşgali

Polonya'nın paylaşılmasının ardından Almanya ve Sovyetler Birliği sınır komşusu olmuşlardır ve Sovyetler Birliği Baltık topraklarını yeniden işgal etmek için harekete geçmiştir. Sovyetler Birliği Almanya'yla imzaladığı 28 Eylül 1939 tarihli anlaşma neticesinde Polonya'nın doğusunu işgal ederek Baltık topraklarına da yeniden komşu olmuştur. İlk iş olarak da Estonya'dan deniz ve hava üssü istemiş aksi takdirde Estonya'yı işgal edeceğini bildirmiştir. Estonya bu teklife boyun eğmiş ve Sovyetler Birliği ile 28 Eylül 1939'da bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmayla Sovyetlere hava, deniz ve kara üsleri vermiştir. Bundan sonra Sovyetler 5 Ekim'de Letonya, 12 Ekim'de Litvanya ile anlaşmalar imzalamış ve bu anlaşmalarla bu ülkelerde de üsler elde etmiştir.⁴⁶

Moskova bir sonraki adım olarak Finlandiya'dan üs talep etmiştir. Finlandiya'nın bu talebe olumlu karşılık vermemesi üzerine 30 Kasım'da Finlandiya'ya savaş açmıştır. Bu savaş “*winter war*” olarak adlandırılmıştır. Bu durum Milletler Cemiyetinde tepkiye neden olmuş ve bu durum neticesinde Sovyet Birliği'nin Milletler Cemiyeti üyeliği sonlandırılmıştır. Ancak İskandinav ülkelerinin tarafsız kalması ve Batılı devletlerin harekete geçmemesi nedeniyle Finlandiya yalnız kalmış ve Sovyetler Birliği ile 12 Mart 1940 tarihli barış anlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. Bu anlaşmayla ülke önemli ölçüde toprak kaybetmiş ve Sovyetlere üs vermek zorunda kalmıştır.⁴⁷ “Bu barışla,

⁴⁵ Lev Bezymensky, “The Secret Protocols of 1939 as a Problem of Soviet Historiography”, içinde *Soviet Foreign Policy, 1917-1991 A Retrospective*, ed. Gabriel Gorodetsky, (New York: Routledge, 2013), 77.

⁴⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 854.

⁴⁷ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 854-855.

Viborg şehri ile Ladoga Gölünün kuzey kıyıları dahil, bütün Kareli'yi ve Petsamo şehri hariç Petsamo koyunun bir kısmını Sovyetler Birliği alıyordu. Hangö limanı da 30 yıl için Sovyetlere bırakılıyordu ve burada deniz ve hava üsleri kurabileceklerdi.”⁴⁸

II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Almanya ile karşı karşıya gelen Sovyetler Birliği, Almanya'nın işgalinde olan Estonya, Letonya ve Litvanya'ya askeri müdahalede bulunmuştur. Sovyet orduları, Alman kuvvetlerini Baltık Ülkeleri'nden çıkarmış ve bölgeyi Sovyet kontrolü altına almıştır. Bu askeri müdahalenin ardından, Sovyetler Birliği Baltık Ülkeleri'ni kendi egemenliği altına almaya çalışmıştır.

1940 yılında, Sovyetler Birliği Estonya, Letonya ve Litvanya'ya baskı yaparak bu ülkelerdeki Sovyet yanlısı hükümetleri iktidara getirmiştir. Bu hükümetler, Sovyet yönetimine bağlı olarak çalışmışlar ve bu ülkeleri Sovyetler Birliği'nin bir parçası haline getirmişlerdir. Sovyet yönetimi, Baltık Ülkeleri'nde bulunan Alman nüfusunu da sürerek yerlerine Sovyet nüfusu yerleştirmiştir. İşte Sovyetler Birliği'nin izlediği bu tarz politikalar, Hitler'in gözünde Sovyetler Birliği'ni yayılcı politika izleyen bir devlet olduğu izlenimini güçlendirmiştir. Bu da Hitler'in Sovyetler Birliği'ne saldırmasında önemli bir etken olmuştur.

Sovyetler Birliği Baltık Ülkeleri'ni işgal ettiğinde, bu ülkelerde bulunan milyonlarca insanın hayatı da değişmiştir. Sovyet yönetimi, politikalarını Baltık Ülkeleri'ne dayatmış ve bölgedeki insan hakları ihlalleri artmıştır. Sovyetler Birliği, kendi politikalarını Baltık Ülkeleri'ne dayatırken, bölgede bulunan milliyetçi ve bağımsızlık yanlısı hareketleri de bastırmıştır. Bu nedenle, Baltık Ülkeleri'nde Sovyet yönetimine karşı birçok isyan ve protesto yaşanmıştır.

Sovyetler Birliği'nin Baltık Ülkeleri'ni işgali, bölgedeki siyasi ve toplumsal yapının uzun süre etkilenmesine neden olmuştur. İşgal sonrası Sovyet yönetimi, bölgedeki toplumsal ve kültürel yapıya müdahale ederek Sovyet kültür ve ideolojisinin yerleşmesini sağlamaya çalışmıştır. Bunun sonucunda, ülkelerdeki sanat, edebiyat ve müzik alanlarında Sovyet etkisi kendisini belirgin etmiştir. Ayrıca, Sovyetler Birliği'nin Baltık Ülkeleri'ni işgali, bölgedeki ekonomik yapının da değişmesine neden olmuştur. Özellikle Estonya, Letonya ve Litvanya gibi ülkelerin ekonomileri, Sovyet döneminde merkezi bir yönetim altında toplanmış ve Sovyetler Birliği'ne bağımlı hale gelmiştir.

⁴⁸ Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 365.

Ülkelerin sanayi, madencilik ve tarım alanlarında özerklikleri büyük ölçüde kısıtlanmıştır.

Baltık Ülkeleri'nde Sovyet yönetimi altında yaşanan baskılar, insan hakları ihlalleri ve siyasi muhaliflere yönelik tutuklamalar uzun yıllar devam etmiştir. Özellikle Sovyetler Birliği'nin son dönemlerinde, Baltık ülkeleri bağımsızlık talepleriyle öne çıkmış ve bu talepler Sovyet yönetimi tarafından sert bir şekilde bastırılmıştır.

2.4. Almanya'nın Danimarka ve Norveç'i İşgali

Hitler Polonya meselesini çözüme kavuşturduktan sonra İngiltere ve Fransa'ya yönelmeye karar vermiş, ancak bu kararını hemen yürürlüğe koyamamıştır.⁴⁹ Öncelikle, komutanlar Fransa ile savaşın kolay olmayacağını savunuyorlardı. İkincisi, Almanya Fransa'dan önce Norveç'e yönelmeliydi. Bunun sebebi ise savaş çıkması durumunda İngiltere, I. Dünya Savaşında olduğu gibi, Almanya'yı denizden abluka altına alabilirdi. Bu ablukaya karşı durabilmek için, Alman deniz güçlerinin Norveç kıyılarında denizaltı üslerine ihtiyacı vardı. Bu üslerin ele geçirilmesiyle Almanya'nın denizlerdeki gücü kuvvetlenecekti. Norveç'in ele geçirilmesi için belki askeri güç kullanmaya da ihtiyaç olmayacaktı. Norveç Nazilerinden Vidkun Quisling hükümete karşı bir darbe de yapabilirdi. Hitler komutanlarının fikrini kabul etmemiş, Batıya yönelmekte ısrar etmiştir ancak, Fin-Rus savaşından kaynaklanan gelişmeler Hitler'i harekete geçmekten alıkoymuştur. Quisling Norveç'te hükümet darbesini gerçekleştirememiş ve alternatif olarak Norveç'in işgali fikrini o da benimsemiştir. İngiltere ve Fransa Fin-Rus savaşının başlarında İsveç'e ve Norveç'e çıkarma yapmaktan vazgeçtikten sonra, Finlilerin Rusya karşısında yenilgiye uğraması üzerine bu düşünceye tekrar yönelmişlerdir. Çünkü Mannerheim Hattında 10 Şubat'ta yenilgi ortaya çıkınca, Finlandiya, İsveç, İngiltere ve Fransa'dan 50-100.000 kişilik bir kuvvetle kendisine destek çıkılmasını istemiştir. Bunun üzerine İngiltere ve Fransa, 2 Mart 1940'da İsveç'e ve Norveç'e birer nota vererek Finlandiya'ya yardım için geçit istediler. Her iki devlet de bu isteğe ret cevabı vermişlerdir. İngiltere ve Fransa, İsveç ve Norveç'e karşı kuvvet kullanmaya karar verdilerse de İsveç, hızlı davranarak Finlandiya ile Sovyetler Birliği arasında aracılık yaparak 12 Mart 1940'ta iki devlet arasında barışı sağlamıştır.⁵⁰

⁴⁹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 855.

⁵⁰ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 855.

Finlandiya'nın Sovyetler Birliği ile anlaşmaya varması üzerine Fransa'da Daladier hükümeti düşmüş ve yerine Paul Reynaud hükümeti işbaşına gelmiştir. Danimarka ve Norveç'in Alman istilasına uğraması sonrasında da İngiltere'de, Chamberlain hükümeti düşmüş ve yerine 11 Mayıs 1940 da Winston Churchill bir Milli Kabine kurmuştur.⁵¹ Bunun bir gün öncesinde Almanya Belçika ve Hollanda'yı işgale girişmiştir.⁵²

Almanya'nın Danimarka ve Norveç'i işgali, II. Dünya Savaşı'nın Avrupa'daki başlangıcından kısa bir süre sonra gerçekleşmiştir. İşgal, Almanya'nın askeri ve siyasi gücünün yayılmasını hızlandırmış ve Norveç'teki stratejik öneme sahip bölgeleri kontrol altına almasına yardımcı olmuştur.

Almanya, II. Dünya Savaşı'nın başlangıcından kısa bir süre sonra, 9 Nisan 1940'ta Danimarka'yı işgal etmiştir.⁵³ İşgal, Almanya'nın Norveç'e saldırısını kolaylaştıracak stratejik bir hamleydi. Almanya, Danimarka'yı işgal etmek için sadece beş saat harcamış ve çok az direnişle karşılaşmıştır. Danimarka, işgalin ardından Almanya'ya askeri üsler, gemi yolları ve limanlar açısından stratejik bir konum sağlamıştır. Norveç, İngiltere'nin stratejik maddelerini (demir, nikel ve çelik) almak için ülkeyi işgal etmek isteyen Almanya tarafından hedef alınmıştır. Almanya, Danimarka'yı işgal ettiği aynı gün içerisinde 9 Nisan 1940'ta Norveç'e saldırmış ve işgal etmiştir.⁵⁴

İngiltere Başbakanı Chamberlain 9 Nisan öğleden sonra parlamentoda yaptığı konuşmada şöyle demiştir: “Almanya, savaşın başlangıcından beri İskandinavya'ya hâkim olmaya ve İskandinav Devletlerinin hem siyasi hem de ekonomik politikasını kontrol etmeye çalıştı. Üzerlerindeki baskısı giderek artıyor ve artık iyi bilindiği gibi, Rusya ile savaş sırasında Finlandiya'ya yönelik politikalarını dikte etme hakkını talep etti ve kullandı.”⁵⁵

Almanya, Norveç'te kontrolünü sağlamak için yoğun bir mücadele verdi ve savaşın sonuna kadar Norveç'teki stratejik bölgeleri elinde tuttu. Norveç'teki işgal, II. Dünya

⁵¹ Hakan Savran, “II. Dünya Savaşı'nda Büyük Güçler ve Türkiye (1939-1945)” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2015), 54.

⁵² Fahir Armaoğlu, “İkinci Dünya Harbinde Türkiye”, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Cilt 13, Sayı 2, Ankara 1958, 150.

⁵³ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 855.

⁵⁴ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 855.

⁵⁵ “Germany's Invasion of Denmark and Norway.” *Bulletin of International News* 17, no. 8 (1940): 469–478. <http://www.jstor.org/stable/25642756>. (Erişim Tarihi: 10.04.2023)

Savaşı'nın Avrupa'daki seyrini etkiledi ve İngilizlerin savaşta stratejik bir konuma gelmesini sağladı.

Almanya'nın Danimarka ve Norveç'i işgali, II. Dünya Savaşı'nın Avrupa'da daha geniş bir alana yayılmasına ve Almanya'nın askeri ve siyasi gücünün yayılmasına neden olmuştur. Böylece Almanya doğu ve kuzeyini garanti altına almış ve batıya yönelmiştir. Ayrıca, Norveç'teki işgal, İngiltere ve Almanya arasındaki stratejik bir mücadeleye neden olmuş ve savaşın sonucunu etkilemiştir. Almanya'nın Danimarka ve Norveç'i işgalinden sonraki adımı, Fransa'nın işgaliydi. Almanya'nın bu hamlesi, II. Dünya Savaşı'nın daha geniş bir alana yayılmasına yol açmıştır. İşgal sonrası, Danimarka ve Norveç, Almanya'nın savaş makineleri için önemli bir kaynak haline gelmiştir.

Sonuç olarak, Almanya'nın Danimarka ve Norveç'i işgali, II. Dünya Savaşı'nın yayılmasında önemli bir rol oynamış ve savaşın seyrini etkilemiştir. Bu işgallerin sonunda savaş Almanya'nın yenilgisiyle sonuçlanmış ve işgal edilen ülkeler yeniden bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

2.5. Almanya'nın Fransa'yı İşgali

Norveç ve Danimarka'nın işgali ile Almanya, kuzeyini de güvenlik altına almış oldu. Nazi Almanya'sının Fransa'yı işgali, 10 Mayıs 1940'ta Alman ordularının Batı Cephesi'ne saldırmasıyla başladı ve 25 Haziran 1940'ta Fransa'nın teslimiyetiyle sona erdi. Hitler Batıya taarruz için 13 kez emir verdi. Fakat bu sefer taarruz gerçekten yapılıyordu.⁵⁶ “İngiltere, Fransa, Belçika ve Hollanda kuvvetlerinin toplamı belki Alman kuvvetlerine, sayı itibarıyla, denk düşmekteydi. Lakin, teşkilat, silah ve teçhizat ile eğitim ve tecrübe bakımından Alman kuvvetlerinin üstünlüğü tartışılmazdı.”⁵⁷

Almanya'nın Fransa'yı işgali, savaşın gidişatını değiştirmiştir. İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya karşı savaş ilan etmelerine rağmen, Alman orduları 10 Mayıs 1940'ta Belçika ve Hollanda'ya saldırmış⁵⁸ ve Fransa'ya girmiştir. Alman orduları, yeni bir taktik olan Blitzkrieg (şimşek savaşı) stratejisini kullanarak hızlı bir şekilde ilerlemiş ve Fransa'nın kuzeyini ele geçirmiştir.

⁵⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 855-856.

⁵⁷ Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, 367.

⁵⁸ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 855.

Fransa'nın başkenti Paris, 14 Haziran 1940'ta Alman orduları tarafından işgal edilmiştir. Fransız hükümeti, 17 Haziran 1940'ta Almanya'ya teslim olmuş⁵⁹ ve Almanya, Fransa'nın kuzeyindeki limanları kontrol ederek, İngiliz birliklerinin kıyıya çıkmasını önlemiştir.

Fransa'nın işgalinin ardından, Almanya Fransa'yı üç bölgeye ayırmıştır. Kuzey ve batı bölgeleri, Almanya tarafından doğrudan kontrol edilirken, güney bölgesi, Vichy Fransa'sı olarak adlandırılan işbirlikçi hükümet tarafından kontrol edilmekteydi. Almanya, Fransa'nın kaynaklarını sömürerek, savaş makinesini desteklemiş ve Alman askeri varlığı, Batı Cephesi'nin savunmasını güçlendirmiştir.

İngiltere'nin tek başına savaşıma kararı alması ve Almanya'nın doğu cephesinde Sovyetler Birliği ile savaşa girmesi, Almanya'nın askeri gücünü bölmesine ve zayıflatmasına neden olmuştur. Ayrıca, Fransa'nın teslimiyeti, işgal edilen diğer Avrupa ülkeleri için de bir örnek teşkil etmiş ve Almanya'nın bölgesel gücünü artırmıştır.

Almanya'nın Fransa'yı işgali, Avrupa'nın siyasi, sosyal ve ekonomik yapısını derinden etkilemiş ve savaş sonrasında Avrupa'nın yeniden yapılanması, II. Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan yıkım ve kaos ortamında gerçekleşmiştir. Savaş sonrası Avrupa'da, ekonomik ve sosyal durum oldukça kötü olmuş ve birçok ülke işsizlik, yoksulluk ve açlıkla karşı karşıya kalmıştır. Savaş sırasında ağır hasar gören şehirlerin ve altyapının yeniden inşası da önemli bir sorun teşkil etmiştir.

2.6. Üçlü Paktın Kurulması

Üçlü Pakt, sadece Almanya, İtalya ve Japonya'yı içermiyordu. Pakt, ayrıca birçok diğer ülkeyi de içeriyordu. Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Slovakya, Hırvatistan, Finlandiya ve İspanya, Üçlü Pakt ile birlikte hareket etmeyi kabul etmişti. Ayrıca, Finlandiya, Sovyetler Birliği'ne karşı bağımsızlık mücadelesi verdiği sırada Almanya'nın desteğini de almıştı.

Üçlü Pakt, Almanya, İtalya ve Japonya arasında 27 Eylül 1940'ta imzalanan askeri ittifaktır. Bu ittifak, II. Dünya Savaşı'nın en önemli politik ve askeri gelişmelerinden biridir.⁶⁰ "II. Dünya Savaşı İtalya'sının Dışişleri Bakanı ve aynı zamanda Mussolini'nin damadı Kont Galeazzo Ciano yaşadığı dönemin önemli hadiselerini geleceğe taşımak

⁵⁹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 855.

⁶⁰ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 857.

adına, yaşadıklarını günü gününe kayıt altına almıştır.”⁶¹ Bu şekilde tarihi bir belge niteliği taşıyan bir eser meydana gelmiştir. “Savaşın iki büyük cephesinden biri olan mihver devletlerin (Almanya, Japonya, İtalya) ve bu devletlerin üst düzey bürokratlarının o devrin satranç tahtası diyebileceğimiz Avrupa Anakarasındaki hamleleri eserle net bir şekilde ortaya koyulmuştur. Böylelikle Avrupa’daki işgal, istila ve günlük olayların tarihsel arka planına ışık tutacak kısa ve öz bilgiler günlüğün sayfalarında paylaşılmıştır.”⁶²

Almanya, İtalya ve Japonya arasındaki yakınlaşma, 1930’lu yılların başında başlamıştır. Üç ülke, I. Dünya Savaşı sonrası Versailles Antlaşması’ndan duydukları hoşnutsuzluğu paylaşıyorlardı. İtalya ve Japonya, sırasıyla 1935 ve 1937’de, Milletler Cemiyeti’nin askeri yaptırım kararlarını ihlal ederek Etiyopya’yı ve Çin’i işgal etmişlerdi. Almanya ise 1936’da Ren bölgesini yeniden silahlandırmakla başlayarak, 1938’de Avusturya’yı ilhak etmiş ve aynı yıl Çekoslovakya’yı parçalamıştı. Bu süreçte, üç ülke de Sovyetler Birliği’ni bir tehdit olarak görmüştür. Bunda Sovyetler Birliği’nin komünizm ile idare ediliyor olmasının payı büyüktür.

Üçlü Pakt’ın imzalanması, Almanya’nın Polonya’yı işgal etmesinden birkaç hafta önce gerçekleşmiştir. Pakt, üç ülkenin birbirine askeri yardım sözü verdiği bir savunma anlaşmasıydı. Ayrıca, İtalya ve Almanya arasında bir ekonomik iş birliği anlaşması ve Japonya ile Almanya arasında bir saldırmazlık antlaşması da imzalanmıştır.

Üçlü Pakt’ın imzalanması, II. Dünya Savaşı’nın seyrini önemli ölçüde etkilemiştir. Almanya, İtalya ve Japonya arasındaki ittifak, karşı cephedeki diğer büyük güçleri de birbirine yakınlaştırmış ve savaşın küresel boyutta bir çatışmaya dönüşmesine yol açmıştır. Ayrıca, Pakt’ın imzalanması, Almanya’nın Polonya’ya saldırması için verdiği kararda da etkili olmuştur.

⁶¹ Zafer Saraç, *Savaş Günlükleri 1939-1943* çev. Selçuk Uygur (Kronik Yayınları, 2017) https://www.academia.edu/35815496/Zafer_Sara%C3%A7_Sava%C5%9F_G%C3%BCnl%C3%BCkleri_1939_1943_Kont_Galeazzo_Ciano_Kitap_%C5%9Euuru_Sitesi_23_01_2018_docx. (Erişim Tarihi: 20.04.2023)

⁶² Saraç, *Savaş Günlükleri* https://www.academia.edu/35815496/Zafer_Sara%C3%A7_Sava%C5%9F_G%C3%BCnl%C3%BCkleri_1939_1943_Kont_Galeazzo_Ciano_Kitap_%C5%9Euuru_Sitesi_23_01_2018_docx. (Erişim Tarihi: 20.04.2023)

Ancak, Üçlü Pakt'ın dayanıklılığı sınırlı olmuştur. İtalya, 1943'te Müttefiklerle ittifak yaparak savaştan çekilmiştir. Almanya ise, savaşın sonunda yenilgiye uğrayarak Avrupa'da bir daha savaşın çıkmasına neden olmayacak şekilde tasfiye edilmiştir. Alman orduları batıda 7 Mayıs 1945, doğuda ise 9 Mayıs 1945'te kayıtsız şartsız teslim olmuştur. Japonya ise, 1945'te Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombalarının atılması sonrasında 2 Eylül 1945'te teslim olmuştur. Üçlü Pakt, sadece bir askeri ittifak değil, aynı zamanda ekonomik bir ittifak olarak da kurulmuştur. Almanya, İtalya ve Japonya arasında ekonomik iş birliği anlaşmaları imzalanmış ve bu anlaşmalar, özellikle savaş kaynaklarının kullanımı ve malzemelerin paylaşımı konusunda iş birliğini amaçlamıştır.

Üçlü Pakt, Almanya'nın ve müttefiklerinin savaşta elde edeceği başarılarla ve bunun sonucunda oluşacak dünya düzenine dair hayalleri yansıtıyordu. Ancak savaşın sonunda, müttefiklerin zaferiyle birlikte, Üçlü Pakt çökmüştü. İtalya, Mussolini'nin devrilmesinin ardından savaştan çekilmiş ve Almanya, yenilgiyi kabul etmek zorunda kalmıştı. Sonuç olarak, Üçlü Pakt, tarihin en ölümcül savaşlarından birine yol açan büyük bir siyasi ve askeri ittifaktı. Savaşın sonucunda, müttefiklerin zaferiyle birlikte pakt çökmüş ve dünya siyasi dengeleri kökten değişmişti.

2.7. Almanya ve Sovyetler Birliği'nin Balkanlar'daki Çıkar Çatışması

“1940'ta, Almanya ile Sovyetler Birliği'nin arası iyice açılmıştı. Bunda iki ülkenin Balkanlar ve Baltıklar üzerindeki çıkar çatışmaları önemli rol oynamaktaydı. Bunun üzerine Almanya, Balkan devletlerine yönelmiştir.”⁶³

Balkanlar, stratejik bir konuma sahipti ve II. Dünya Savaşı'nın seyrinde önemli bir rol oynamıştır. İtalya'nın yetersiz kalmasıyla Almanya, Balkanlar'daki ülkeleri işgal etmiş ve Sovyetler Birliği'ne karşı savunma hattı oluşturmayı planlamıştır. Ancak, Sovyetler Birliği de Balkanlar'da etkisini artırmak istemiştir. Bu nedenle bölgede iki ülke arasında menfaat çatışmaları yaşanmıştır.

Almanya Balkan ülkelerini işgal ederek ekonomisinin ve nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamayı ve Alman halkının daha geniş bir alana yayılmasını temin etmeyi amaçlamıştır. Bu konuda Sovyetler Birliği ile menfaat çatışması yaşaması askeri anlamda çatışmayı da beraberinde getirmiştir.

⁶³ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 859.

Almanya'nın, Balkan ülkelerini işgali 1941'de gerçekleşmiştir. İtalya, Yunanistan'a saldırmış ve bu saldırıya İngiltere de karşı tarafta dahil olmuştur. Almanya, Balkanlar'daki hareketlerini hızlandırmış ve 1941 baharında Yugoslavya'yı işgal etmiştir. Bu işgal, Sovyetler Birliği'nin Balkanlar'daki varlığını zayıflatmak için yapılmıştı. Ancak, işgal, Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne karşı mücadelesinde bir başka cephe açmasına neden olmuştur.

Sovyetler Birliği, Balkanlar'da da etkisini artırmak istemiştir. Bu amaçla Sovyetler Birliği, Balkanlar'daki komünist partilere destek vermiş ve bu partiler, Sovyetler Birliği'nin Balkanlar'daki etkisini artırmıştır. Ayrıca Sovyetler Birliği, Balkanlar'da güvenliği sağlamak için de askeri müdahalelerde bulunmuştur.

Almanya ve Sovyetler Birliği arasında Balkanlar'daki çatışma, II. Dünya Savaşı'nın sonunda Sovyetler Birliği'nin üstünlüğüyle sonuçlanmıştır. Sovyetler Birliği, Balkanlar'da etkisini artırmış ve bu bölgeyi kendi çıkarları doğrultusunda kontrol altına almıştır. Almanya'nın Balkanlar'daki yenilgisi ise, savaşı kaybetmesinde önemli bir rol oynayan faktörlerden biri olarak tarihe geçmiştir.

2.8. Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne Savaş Açması

Adolf Hitler'in Nazi Almanya'sının Sovyetler Birliği'ne saldırmasındaki ideolojik motivasyon, çeşitli faktörlerin birleşimiyle şekillenmiştir. Bu faktörler arasında ırkçılık, ekonomik hedefler, toprak genişlemesi ve ideolojik düşmanlık önemli rol oynamıştır. Nazi Almanya'sının temel ideolojisi, Aryan üstünlüğü inancına dayanıyordu. Hitler ve Nazi Partisi, Slav halklarını, Yahudileri ve diğer "ırk dışı" grupları aşağılayan bir dünya görüşü benimsemişlerdir. Sovyetler Birliği, Nazi ideolojisinin bu ırkçı bakış açısına karşı çıkan bir devlet olarak görülmüştür. Hitler, Slav halklarını "aşağı bir ırk" olarak kabul etmiş ve Almanların üstün "Aryan" ırkı için yer açmak istemiştir. Bu nedenle Rassenkampf (İrk Savaşı) başlatmıştır.

Hitler, Almanya'nın doğu bölgelerine yönelik bir toprak genişlemesi hedeflemiştir. Bu hedefler, esas olarak Sovyetler Birliği'nin batı bölgelerini içermiştir. Hitler, bu toprakları ele geçirerek Alman halkının yerleşimine olanak sağlamayı ve ekonomik kaynakları kontrol etmeyi amaçlamıştır.

Sovyetler Birliği, geniş toprakları ve zengin doğal kaynakları ile dikkat çekmiştir. Hitler, bu kaynakları kontrol etmenin ve Alman ekonomisini desteklemenin önemli

olduğunu düşünmüştür. Bu nedenle, Sovyetler Birliği'ne saldırarak bu kaynakları ele geçirme amacı taşımıştır.

Hitler ve Nazi Partisi, komünizme ve Marksizm'e karşı büyük bir ideolojik düşmanlık taşımıştır. Sovyetler Birliği, komünist bir devletti ve Nazi ideolojisi ile çatışıyordu. Hitler, komünizmi yok etmek ve Sovyetler Birliği'ni devirmek amacıyla saldırı düzenlemeyi planlamıştır. Hitler açısından Sovyetler Birliği'nin komünist rejimle yönetiliyor olması ideolojik açıdan, Almanya'nın genişlemeyi planladığı ülkelere doğru genişleme hedefinin olması ise stratejik açıdan bir tehdit olarak görmesine neden olmuştur.

Hitler, Sovyetler Birliği'ne saldırarak stratejik bir avantaj elde etmeyi hedeflemiştir. Sovyetler Birliği'nin Almanya'nın doğusundaki geniş topraklarına saldırarak, Sovyet gücünü zayıflatmayı ve Almanya'nın Doğu Avrupa'da daha fazla kontrol sahibi olmasını sağlamayı amaçlamıştır. Hitler, Sovyetler Birliği'ni "Bolşevik tehlikesi" olarak görmüş ve genişlemeci hedefleri doğrultusunda Sovyetler Birliği'ne saldırmaya karar vermiştir.

22 Haziran 1941 tarihinde Alman işgal harekâtı başlamıştır.⁶⁴ Bu harekât, savaşın en büyük çatışmalarından birine dönüşecek olan Doğu Cephesi'nin başlangıcıydı. Alman ordusu, 5,5 milyondan fazla askeriyle, 3.712 tank ve 4.950 uçakla Sovyet sınırını geçmiş ve Sovyet topraklarını işgal etmeye başlamıştır.⁶⁵ Bu harekâtın kod adı "Barbarossa Harekâtı" olarak belirlenmiştir. Barbarossa Harekâtı, II. Dünya Savaşı'nın en kanlı harekâtlarından biriydi ve milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur.

Bu saldırıya karşı Sovyetler Birliği basınında tepki içeren haberler yer almıştır. Buna örnek olarak *Kızıl Yıldız* gazetesinin 24 Haziran 1941 tarihli haberindeki “*Kana susamış faşist soyguncular Sovyetler Birliği'ne saldırdı. Parti, hükümet ve büyük Stalin etrafında toplanan Kızıl Ordu ve Sovyet halkı, Anavatan için, onur için, özgürlük için Vatanseverlik Savaşı'na yükseldi. Düşman yenilecek ve yok edilecek.*”⁶⁶ ifadeleri gösterilebilir.

Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırmasının sebeplerinden birisi de Sovyetler Birliği'ni zayıf bir düşman olarak görmesiydi. “Alman işgal planı, Rusya'da Kızıl

⁶⁴ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 861.

⁶⁵ Türkkaya Ataöv, II. Dünya Savaşı, İleri Yayınları, İstanbul 2008, 109-112.

⁶⁶ Ayşegül Akgün, “İkinci Dünya Savaşı Dönemi Basınında Almanya-SSCB İlişkileri” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2023), 6.

Ordu'nun birkaç hafta içinde yok edildiğini ve ülkenin kuzeyde Archangel'den güneyde Astrakhan'a uzanan bir hat boyunca işgal edildiğini görecektir hızlı ve kolay bir savaş öngörüyordu.”⁶⁷

Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne karşı savaş açması, Almanya'nın açgözlü hedeflerini daha da artırmıştır. O dönem Almanya'nın nüfusu 80 milyonu aşmıştır. Buna paralel olarak Hitler'in Lebensraum Doktrini Alman halkı için daha geniş bir yaşam alanına sahip olmayı öngörmüştür. Savaşın Doğu Cephesi'nde çetin mücadeleler yaşanmış ve savaşın seyri birçok kez değişmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanya'sı, Sovyetler Birliği'ne karşı savaşta askeri üstünlük kazanmak için propagandayı yoğun bir şekilde kullanmıştır. Parole der Woche'nin “*Ordu Raporları*” başlıklı afişi, Alman ordusunun Sovyet birlikleri üzerindeki üstünlüğünü vurgulamakla birlikte, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin askeri savunmasının yetersizliğini de gözler önüne sermektedir.⁶⁸

Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırısı, savaşın doğrudan sonucu olarak milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Almanya, savaşın sonunda Sovyetler Birliği'ne karşı yenilgiye uğramış ve savaşın sona ermesinde önemli bir rol oynayan etkenlerden biri Sovyetler Birliği'nin zaferi olmuştur.

Sonuç olarak, Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne savaş açması, savaşın seyrini ve sonuçlarını derinden etkileyen önemli bir olaydır. Bu olay, savaşın en büyük çatışmalarından birine dönüşen Doğu Cephesi'nin başlangıcı ve milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine neden olan bir çatışma olarak tarihe geçmiştir.

Alman orduları, başlangıçta başarılı olmuş ve birçok Sovyet kenti ve askeri üssünü ele geçirmiş ve Sovyet birliklerini geri püskürtmüştür. Ancak, kışın gelmesi Sovyetler Birliği'nin sert direnişi ve Moskova Muharebesi'nde elde edilen önemli Sovyet zaferi ve Sovyetler Birliği'nin üstün kaynakları ve toplumsal dayanıklılığı sayesinde, Almanların ilerlemesi durdurulmuştur.

Leningrad Kuşatması, II. Dünya Savaşı sırasında, 8 Eylül 1941'den 27 Ocak 1944'e kadar devam eden Nazi Almanyası ve müttefikleri tarafından Leningrad'a (bugünkü

⁶⁷ Geoffrey Roberts, “Stalin’s Victory?: The Soviet Union and World War II.” *History Ireland* 16, no. 1 (2008): 42–48. <http://www.jstor.org/stable/27725739>. (Erişim Tarihi: 16.04.2023)

⁶⁸ Akgün, “İkinci Dünya Savaşı Dönemi”, 10.

adıyla St. Petersburg) yönelik gerçekleştirilmiştir. Kuşatma, Sovyetler Birliği'nin kuzeybatısındaki Leningrad şehrini çevreleyen Alman ve Fin kuvvetleri tarafından gerçekleştirilmiştir. 1941-1942'nin korkunç kışını atlatan Leningrad yetkilileri şehrin savunma ağını güçlendirmeye devam etmiştir.⁶⁹

Alman orduları, 1942 ve 1943'te Sovyetler Birliği'ne karşı daha fazla saldırı düzenlemiş, ancak her seferinde yenilgiye uğramıştır. “22 Ağustos 1942’de iki ordu Stalingrad’da karşı karşıya geldi. Üç ay kadar süren bu mücadele, savaşın en önemli olaylarından biridir. Cermenlerle Slavlar burada bir ölüm kalım savaşı yapmışlardır. Alman generali Pavlus, savaşı kazanamayacağını anlayıp daha çok kayıp vermemek için geri çekilmeyi planlamışsa da Hitlerin ısrarı üzerine savaşı sürdürmüştür. Tarihçilere ve strateji uzmanlarına göre, Stalingrad üzerindeki ısrar büyük bir hata olmuştur. Ama Hitler anlaşılmaz bir kaprisle, Sovyet önderinin adını taşıyan bu kenti almak istemiş, akılcı davranmamıştır. Stalin de kendi adını taşıyan bu kentin iyi savunulması için elinden geleni yapmıştır.”⁷⁰ II. Dünya Savaşı'nın en önemli aşamalarından biri Stalingrad Muharebesi'dir. Almanlar, Stalingrad'ı ele geçirmeye çalışmışlar, ancak Sovyetler Birliği'nin direnişi karşısında yenilmiş ve geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Savaşın bu aşaması, Almanya için dönüm noktası olmuş ve Sovyetler Birliği'nin kazanacağı zaferin işaretlerinden biri halini almıştır.

Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırısı, II. Dünya Savaşı'nın en yıkıcı savaşlarından biri olan Doğu Cephesi'nin açılmasına ve yaklaşık 27 milyon insanın ölümüne ve birçok şehrin yıkımına neden olmuştur. Bu saldırı, Almanya'nın kaynaklarını tüketmesine ve savaşı kaybetmesine neden olmuştur. Sovyetler Birliği, Almanya'nın yenilgisinde büyük bir rol oynamış ve II. Dünya Savaşı müttefiklerin zaferiyle sonuçlanmıştır.

2.9. Almanya Sovyetler Birliği Cephesi

Almanya Sovyetler Birliği Cephesi, II. Dünya Savaşı sırasında Almanya ve Müttefik Devletler arasında açılan en büyük cephelerden biridir. Cephe, 1941 yılı Haziran ayında Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırmasıyla açılmış ve 1945 yılına kadar devam etmiştir. Almanya bu cepheyi açarak savaşı daha geniş bir alana yaymayı ve nihayetinde bu cepheyi de ele geçirmeyi hedeflemiştir. Sovyetler Birliği, Almanya'nın saldırısına

⁶⁹ David M. Glantz, *The Siege of Leningrad 1941-1944*, (Londra: Brown Partworks Ltd., 2001), 109.

⁷⁰ Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918 – 1994*, (Ankara: İmge Kitabevi, 2013), 168.

hazırlıksız yakalanmıştır. Ancak Sovyet ordusu, geniş toprakları boyunca savaşa hazırlıklı olmayan Alman birliklerine karşı güçlü bir direniş göstermiştir. Sovyetler Birliği'nin bu direnişı, Alman ordusunun daha önce hiç karşılaşmadığı zorluklarla karşılaşmasına yol açmıştır.

Cephe boyunca gerçekleşen savaşlar, oldukça yoğun ve kanlıydı. Sovyetler Birliği, cephenin başında savunma pozisyonunu korumuş ve zamanla Almanya'nın ilerleyişini yavaşlatmıştır. Ardından Sovyetler Birliği, Almanya'nın saldırısına karşı saldırıya geçerek, kendi topraklarını geri almaya başlamıştır. Almanya Sovyetler Birliği Cephesi'nde Almanya'nın yenilgisi, II. Dünya Savaşı'nın Avrupa'da sona ermesinde büyük bir rol oynamıştır. Sovyet ordusu, 1945 yılında Berlin'i ele geçirmiş ve Almanya'nın teslim olmasını sağlamıştır.

Ancak, cephe boyunca gerçekleşen savaşlar son derece yıkıcıydı. Almanya Sovyetler Birliği Cephesi, tarihin en büyük askeri çatışmalarından biri olarak kaydedilmiş ve savaşın sonucunda Avrupa'nın yeniden şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Almanya'nın Doğu Cephesi'ne saldırısı, Hitler'in Sovyetler Birliği'ni yok etme ve doğudaki kaynakları ele geçirme planının bir parçasıydı. Alman orduları hızla ilerlemiş ve Leningrad, Moskova, Kiev ve Stalingrad gibi büyük şehirleri ele geçirmiştir. Ancak, Sovyet direnişi ve kış koşulları Alman ilerleyişini durdurmuş ve geri çekilmeye zorlamıştır. Ardından Sovyetler Birliği, güçlü bir karşı saldırı başlatarak Alman ordularını geri püskürtmüş ve Doğu Cephesi'nde inisiyatifi ele geçirmiştir.

Almanya-Sovyetler Birliği Cephesi, II. Dünya Savaşı'nın en kanlı ve yıkıcı çatışmalarından biri olarak tarihe geçmiştir. Bu cephede savaşan askerlerin büyük çoğunluğu ölmüş veya yaralanmıştır. Savaşın sonunda, Sovyetler Birliği Almanya'yı yenerek Berlin'i ele geçirmiş ve II. Dünya Savaşı'nı en azından Avrupa'da sona erdirmiştir.

Almanya'nın yenilgisine dair pek çok sebep gündeme getirilmiştir. 1895 yılında Paris'te doğan Sir Basill Lidel Hart II. Dünya Savaşı'nın canlı tanıklarındandır ve Hart da Almanya'nın yenilgisine dair bazı düşünceler ortaya atmıştır. “Hart savaştaki başarısızlığın yalnızca Hitler'in atadığı generallerin birbirleri arasındaki sorunlardan ve fikirsel ayrılıklardan kaynaklanmadığını aynı zamanda Hitler'in de generallerin savaş

alanında tecrübe ettiği fikirlere itimat etmemesinin de etkisi olduğunu savunmaktadır.”⁷¹

2.10. Atlantik Bildirisi

Atlantik Bildirisi, 1941 yılında İngiltere Başbakanı Winston Churchill ve ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt arasında yapılan bir görüşme sonucunda yayınlanmış bir deklarasyondur. Bildiri, savaş sonrası dünya düzeni ve uluslararası ilişkiler hakkındaki ortak görüşleri açıklamaktadır.

Bildiride, demokrasinin savunulması, insan hakları, ekonomik refah, dünya barışı ve uluslararası iş birliği konuları ele alınmıştır. Ayrıca, Almanya ve Japonya'nın yenilgisinin ardından uluslararası güvenlik ve iş birliği kurumlarının kurulması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu amaçla, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kurumların kurulması önerilmiştir. Ayrıca, insan hakları ve ekonomik refahın savunulması için ortak bir çaba gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Atlantik Bildirisi'nin savaş sonrası dönemde oluşturulan uluslararası kurumlar ve dünya düzenindeki etkisi oldukça büyük olmuştur. Özellikle, Birleşmiş Milletlerin kurulması ve dünya barışı ve güvenliği konusunda önemli rolü olmuştur. Bildiride dile getirilen fikirler ve idealler, Batı dünyasının ortak bir değerler sistemi ve dünya görüşüne sahip olmasına katkı sağlamıştır.

Atlantik Bildirisi'nin önemi, sadece savaş sonrası döneme değil, günümüze kadar uzanmaktadır. Demokrasi, insan hakları, ekonomik refah ve uluslararası iş birliği gibi konular hala günümüz uluslararası ilişkilerinde önemli bir yer tutmaktadır ve Atlantik Bildirisi bu konuların temelini oluşturmuştur.⁷²

2.11. Avrupa'da Savaşın Sona Ermesi

Avrupa'da II. Dünya Savaşı, 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesiyle başlamış ve 1945'te Almanya'nın teslim olmasıyla sona ermiştir. Bu süreçte, Avrupa'da büyük ölçekli askeri hareketler gerçekleştirilmiş ve ülkelerin büyük kısmı savaşta yer almıştır.

Savaşın sona ermesi için önemli bir dönüm noktası, 6 Haziran 1944'te (D Günü) gerçekleştirilen Normandiya Çıkarmasıdır. Müttefik kuvvetleri, Almanya işgali

⁷¹ Cemal Çağlar Akyol, “Hitler’in Generalleri Konuşuyor”, *bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi* (2022): C. 2, S. 3, 206-213.

⁷² Harun Bodur, *Kronolojik 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi* (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2013), 426.

altındaki Fransa'ya karşı büyük bir askeri hareket başlatmış ve kısa sürede sahil boyunca ilerlemeye başlamıştır. Bu hareket, Almanya'nın batı cephesindeki kuvvetlerini zayıflatmış ve savaşın sona ermesine önemli bir katkı sağlamıştır.⁷³

Savaşın sona ermesine yönelik diğer önemli adımlardan biri de Sovyetler Birliği'nin Almanya'ya doğru ilerlemesi ve Berlin'i ele geçirmesi olmuştur. Sovyet birlikleri, 1945 yılında Almanya'nın başkenti Berlin'i işgal etmiş ve Hitler'in intihar etmesiyle birlikte Almanya'nın yenilgisi kesinleşmiştir.

“7 Mayıs 1945 sabahı erken saatlerde Alman General Alfred Jodl, Almanya'nın Reims kentinde tüm Alman kuvvetlerini kayıtsız şartsız müttefiklere teslim etti.⁷⁴ Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'den delegasyonların yanı sıra Fransa ve Sovyetler Birliği'nden temsilciler tarafından karşılandı. Almanya'nın teslim olması, 2. Dünya Savaşı'nın Avrupa'da sona erdiğinin sinyalini verdi.”⁷⁵

Almanya'nın teslim olmasının ardından, Avrupa'da savaşın sona ermesine yönelik önemli bir adım daha atılmıştır. 5 Mayıs 1945'te, Almanya'nın teslimiyeti konusunda anlaşmaya varılmıştır ve 8 Mayıs'ta Almanya'nın resmi olarak teslim olmasıyla savaş sona ermiştir.⁷⁶ Bu anlaşma, Almanya'nın savaş suçlularını yargılaması ve tazminat ödemesi gibi konuları da içeriyordu.

Avrupa'da savaşın sona ermesi, kıta genelinde büyük bir yıkım ve acı sonrası gerçekleşmiştir. Savaşın ardından, ülkelerin yeniden inşa edilmesi, yıkılan şehirler ve binaların yeniden yapılandırılması ve milyonlarca insanın evlerine dönmesi gerekiyordu. Ancak, savaşın sona ermesiyle birlikte Avrupa ülkeleri, birbirleriyle daha yakın iş birliği içinde olma ihtiyacını da fark etmişler ve bu durum Avrupa Birliği gibi önemli bir birlikteliğin kurulmasına yol açmıştır.

II. Dünya Savaşı Avrupa'da büyük bir yıkım ve acıya neden olmuştur. Milyonlarca insan ölmüş, şehirler harap olmuş ve ekonomiler çökmüştür. Ancak savaşın sona ermesiyle birlikte Avrupa'da da önemli değişimler yaşanmıştır. Almanya, İtalya ve

⁷³ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 869.

⁷⁴ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 871.

⁷⁵ Jones, Seth G., Lee H. Hilborne, C. Ross Anthony, Lois M. Davis, Federico Giroi, Cheryl Benard, Rachel M. Swanger, Anita Datar Garten, and Anga Timilsina. “Germany.” In *Securing Health: Lessons from Nation-Building Missions*, 1st ed., 9–38. RAND Corporation, 2006. <http://www.jstor.org/stable/10.7249/mg321rc.10>. (Erişim Tarihi: 17.04.2023)

⁷⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 871.

Japonya, savaşın yenilen tarafı olarak büyük kayıplar vermişlerdir. Almanya ve Berlin, Müttefik güçler tarafından işgal edilmiştir. Bu işgal sürecinde, Almanya'nın bazı Nazi liderleri yargılanmış ve Nürnberg Mahkemeleri'nde suçlu bulunmuşlardır. Bu, uluslararası hukukun ve insan haklarının korunması açısından önemli bir adım olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOVYETLER BİRLİĞİ VE MÜTTEFİKLERİNİN ALMANYA ÜZERİNE YAPTIKLARI MÜZAKERELER VE ALMANYA'NIN BÖLÜNMESİ

Müttefik devletler arasında imzalanan anlaşmalar, II. Dünya Savaşı sırasında barışa giden yolda önemli bir rol oynamış ve savaşın sonucuna etki etmiştir. Bu anlaşmalar, savaşın sonunda barışı korumak, savaş sonrası düzenlemeleri yapmak, işgal altındaki bölgeleri yönetmek, savaş suçlularını yargılamak ve uluslararası iş birliği için bir temel oluşturmak amacıyla imzalanmıştır. İşte bazı önemli müttefik anlaşmaları:

Atlantik Şartı: 1941 yılında ABD, İngiltere ve Kanada arasında imzalanan bu anlaşma, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın temelini oluşturmuştur. Atlantik Şartı, ülkelerin savunma, güvenlik ve ekonomik iş birliği konularında birbirlerine yardım etmelerini içeriyordu.

Tahran Konferansı Bildirisi: 1943 yılında İngiltere, ABD ve Sovyetler Birliği liderleri arasında imzalanan bu bildiri, savaş sonrasında Almanya'nın işgali, Polonya'nın sınırları, Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya açılan savaşta Müttefik devletlere yardım edip etmeyeceği gibi konuları ele almıştır.

Yalta Konferansı Bildirisi: 1945 yılında İngiltere, ABD ve Sovyetler Birliği liderleri arasında imzalanan bu bildiri, Almanya'nın teslim olması sonrasında işgal altındaki bölgelerin yönetimi, savaş suçlularının yargılanması, Polonya'nın sınırları ve Birleşmiş Milletlerin kurulması gibi konulara değinmiştir.

Potsdam Konferansı Bildirisi: 1945 yılında İngiltere, ABD ve Sovyetler Birliği liderleri arasında imzalanan bu bildiri, Almanya'nın teslim olması sonrasında işgal altındaki bölgelerin yönetimi, Almanya'nın savaş tazminatı ödemesi, savaş suçlularının yargılanması ve Almanya'nın demilitarizasyonu gibi konuları irdelemiştir.

San Francisco Konferansı: 1945 yılında imzalanan bu anlaşma, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın son haliydi ve Birleşmiş Milletlerin resmi olarak kurulmasını sağlamıştır. Anlaşma, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak, insan haklarını korumak, ekonomik ve sosyal gelişmeyi teşvik etmek gibi amaçlar taşımıştır.

II. Dünya Savaşı, 1945 yılında sona erdiğinde, dünya yeni bir döneme girmiştir. Savaşın sona ermesiyle birlikte başlayan yeni dönem, özellikle Avrupa'daki ülkeler için büyük bir yıkım ve karmaşayla birlikte gelmiştir. Müttefik güçler arasında imzalanan anlaşmaların yanı sıra, savaş sonrası dönemde yeni kurumlar ve politikalar da ortaya çıkmıştır. Savaşın sonucunda, müttefik güçlerin zaferi sonrası toplanan Berlin Konferansı'nda, Berlin de dahil Almanya dört işgal bölgesine ayrılmıştır. Ayrıca, savaşın sona ermesinin ardından, savaş suçluları yargılanmak üzere Nürnberg Mahkemeleri kurulmuştur.

Müttefikler arasında imzalanan en önemli anlaşmalardan biri de, 1945 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşmasıdır. BM, dünya barışı ve uluslararası iş birliğini sağlamak amacıyla kuruldu ve bugün 193 üye devlete sahiptir. BM'nin güvenlik konseyi, dünya barışı ve güvenliğini sağlamak için sorumlu olan bir organ olarak görev yapmaktadır.

Savaşın bitimiyle birlikte Avrupa'daki ülkelerin büyük bir bölümü değişikliklere uğramıştır. Özellikle Doğu Avrupa ülkeleri, Sovyetler Birliği'nin etkisi altına girmiş ve birçok ülke komünist rejimlerle yönetilmeye başlanmıştır. Batı Avrupa'da ise, Marshall Planı gibi ekonomik yardım programları yoluyla ülkelerin yeniden inşası ve ekonomik kalkınması için çaba gösterilmiştir.

Savaş sonrasında dünya siyasi ve askeri dengeleri de önemli ölçüde değişmiştir. ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiler gerilmiş ve Soğuk Savaş dönemi başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin nükleer silah programına başlaması ve ABD'nin bu silahların yayılmasını engellemek için çabaları, dünya barışı ve güvenliği açısından önemli bir konu haline gelmiştir.

Sonuç olarak, II. Dünya Savaşı sonrasında dünya devletleri, savaşın yıkımından çıkmanın yanı sıra, yeni bir dünya düzeni ve politikaları oluşturma zorunluluğuyla karşı karşıya kalmışlardır. Bu süreç, günümüzde de devam etmekte ve dünya siyasi, ekonomik ve toplumsal dengelerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

3.1. Moskova Konferansı

Moskova Konferansı, II. Dünya Savaşı esnasında 19 Ekim - 1 Kasım 1943 tarihleri arasında Sovyetler Birliği'nin başkenti Moskova'da dışişleri bakanları seviyesinde gerçekleştirilmiştir.⁷⁷ Konferansa dönemin İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Anthony Eden, ABD Dışişleri Bakanı Cordell Hull, Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Vyacheslav Molotov katılmıştır.

“Konferans, savaş geliştikçe ortaya çıkan Avrupa sorunlarının incelenmesinde üç Hükümet arasında en yakın iş birliğini sağlamak için bir mekanizma kurmayı kabul etti. Bu amaçla konferans, Londra'da bu sorunları incelemek ve üç Hükümete ortak önerilerde bulunmak üzere bir Avrupa danışma komisyonu kurmaya karar verdi.”⁷⁸

Konferansın amacı, II. Dünya Savaşı'nın sonunu getirmek ve Almanya'ya karşı iş birliğini arttırmaktı. Toplantıda, Sovyetler Birliği'nin Almanya'ya karşı başarılı bir şekilde savaşmasına yardımcı olacak bir strateji belirlenmiştir. Konferansın en önemli sonuçlarından biri, Müttefiklerin Kuzey Afrika ve İtalya'da başarı kazanmasının ardından, Avrupa'da bir ikinci cephe açılması kararı olmuştur. Bu karar, Normandiya Çıkarmasının gerçekleştirilmesine ve bunun sonuçlarından birisi olarak Almanya'nın yenilgisine yol açmıştır.

Konferans sırasında, Müttefikler ayrıca Polonya ve Yugoslavya gibi doğu Avrupa ülkelerinin geleceği hakkında da görüşmüşlerdir. Bu konuda, Stalin Polonya'nın sınırlarının batı yönünde genişletilmesini istemiş, ancak diğer liderlerle bu konuda anlaşmazlık yaşamışlardır. Ayrıca, konferans sırasında, Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya karşı savaşa katılması da ele alınmıştır. Stalin, Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya karşı savaşa katılmasını kabul etmiş, ancak bunun için bazı koşullar öne sürmüştür.

⁷⁷ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 879.

⁷⁸“The Moscow Conference.” *Current History* 5, no. 28 (1943): 335–339.
<http://www.jstor.org/stable/45307136>. (Erişim Tarihi: 19.04.2023)

Moskova Konferansı, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinde ve dünya tarihinin seyrinde kayda değer derecede önemli bir rol oynamıştır. Konferans, Müttefikler arasındaki iş birliğini arttırmış ve Almanya'ya karşı savaşta stratejiler belirlemeye yardımcı olmuştur. Ayrıca, Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya karşı savaşa katılması konusunda da anlaşma sağlanmıştır.

Konferansın sonuçları arasında, Sovyetler Birliği ile ABD ve İngiltere arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi de yer almaktaydı. Konferansta karşılıklı güvenin artırılması, savaş sonrasında dünya barışının sağlanması ve uluslararası güvenliğin korunması için adımlar atılması da ele alınmıştır.

Bunun yanı sıra, konferansın sonuçları arasında Müttefikler arasında güvenliğin sağlanması için uluslararası kuruluşların oluşturulması da yer almıştır. Konferans sırasında uzlaşılan konulardan birisi de, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurulması yönünde adım atılması olmuştur.

Moskova Konferansı ayrıca, savaşın sonrasında Avrupa'da demokrasi ve özgürlüklerin korunması konusunda da önemli bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Konferans, Müttefiklerin Avrupa'da demokrasiyi yeniden inşa etmek için bir araya gelmesinin başlangıcı olmuştur.

Ancak, konferans sonrasında bazı sorunlar da yaşanmıştır. Müttefikler arasında Polonya'nın geleceği konusunda anlaşmazlık ortaya çıkmış ve bu sorun, savaşın sonrasında da devam etmiştir. Ayrıca, Sovyetler Birliği'nin savaşın sona ermesinden sonra Doğu Avrupa'yı kontrol etme isteği, Batı Bloğu ile arasında Soğuk Savaş'ın başlamasına neden olmuştur.

Sonuç olarak, Moskova Konferansı, II. Dünya Savaşı'nın sonuna yaklaşılırken Müttefikler arasında yapılan önemli toplantılardan birisi olarak tarihe geçmiştir. Konferans, Almanya'ya karşı savaşta stratejiler belirlemeye, Müttefikler arasındaki iş birliğini artırmaya ve savaş sonrasında dünya barışını korumak için önemli adımlar atılmasına yardımcı olmuştur.

3.2. Tahran Konferansı

Tahran Konferansı, II. Dünya Savaşı sırasında 28 Kasım-1 Aralık 1943 tarihleri arasında İran'ın başkenti Tahran'da gerçekleştirilmiş olan bir konferanstır. İngiltere,

ABD ve Sovyetler Birliği liderleri Winston Churchill, Franklin D. Roosevelt ve Joseph Stalin'in bir araya geldiği konferans, tarihte üç büyük liderin ilk kez bir araya geldiği önemli bir konferans ünvanını almıştır.⁷⁹

Tahran Konferansı, Müttefiklerin savaşı kazanma stratejilerini belirlemek amacıyla düzenlenmiştir. Konferansta, Müttefiklerin Avrupa'da Almanya'ya karşı yapacakları iş birliği ve stratejiler ele alınmıştır. Konferans sonrası “Savaşta ve ardından gelecek barışta milletlerimizin birlikte çalışması konusundaki kararlılığımızı ifade ediyoruz.”⁸⁰ denilerek yayınlanan deklarasyonda kararlılık ifadesi yer almıştır.

Konferansta, öncelikle Sovyetler Birliği'nin Almanya'ya karşı açtığı cephe konusu ele alınmıştır. Churchill ve Roosevelt, Sovyetler Birliği'nin Almanya'ya karşı açtığı cephenin genişletilmesi konusunda Stalin'e yardımcı olmayı kabul etmişlerdir. Ayrıca, savaşın sonrasında Almanya'nın nasıl yönetileceği ve Avrupa'nın yeniden nasıl yapılandırılacağı konuları da ele alınmıştır.

Tahran Konferansı ayrıca, Japonya'ya karşı da stratejiler belirlemek için düzenlenmiştir. Konferansta, Japonya'nın Pasifik'teki askeri varlığının nasıl azaltılacağı ve savaşın sona erdirilmesi için nasıl bir yol izleneceği tartışılmıştır. Konferansta ayrıca, savaş sonrasında uluslararası barışın nasıl korunacağı ve uluslararası iş birliğinin nasıl artırılacağı konuları da ele alınmıştır. Bu amaçla, Birleşmiş Milletlerin kurulması yönündeki irade bu konferansta da ortaya konmuştur.⁸¹

Tahran Konferansı, savaşın sonunda Avrupa'nın yeniden yapılanması ve dünya barışının sağlanması için önemli bir adım olarak kabul edilmiştir. Konferans sonrasında, Müttefikler arasındaki iş birliği daha da artmış ve savaş sonrasında dünya barışı için atılacak adımların planlaması yapılmıştır. Ancak, Tahran Konferansı sırasında bazı anlaşmazlıklar da yaşanmış ve özellikle İran'ın geleceği konusunda yaşanan anlaşmazlıklar, savaş sonrasında da devam etmiştir. Sovyetler Birliği, İran'ın kuzeyindeki bölgeleri kontrol altında tutmak istemiş ve bu konuda İngiltere ile anlaşmazlık yaşamıştır. Konferans sonrasında, bu sorunlar çözülememiş ve Sovyetler Birliği, İran'ın kuzeyindeki bölgeleri işgal etmiştir.

⁷⁹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 880.

⁸⁰ “Conference of President Roosevelt, Prime Minister Churchill and Premier Stalin at Tehran.” *The American Journal of International Law* 38, no. 1 (1944): 9–10. <https://doi.org/10.2307/2214039>. (Erişim Tarihi: 19.04.2023)

⁸¹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 880.

3.3. Dumbarton Oaks Konferansı

Dumbarton Oaks Konferansı, II. Dünya Savaşı sırasında, ABD, İngiltere ve Sovyetler Birliği arasında Birleşmiş Milletlerin kurulması konusunda yapılan görüşmelerin başladığı konferanstır. Konferans, ABD'nin Washington DC'deki Dumbarton Oaks malikanesinde 21 Ağustos-28 Ekim 1944 tarihleri arasında gerçekleşmiştir.⁸²

Konferansın amacı, Birleşmiş Milletlerin kuruluşuna ilişkin taslak bir antlaşma metninin hazırlanması ve ülkelerin bu konuda fikirlerini paylaşmasıydı. Konferansa ABD'den Cordell Hull, Sovyetler Birliği'nden Andrei Gromyko ve İngiltere'den Sir Alexander Cadogan gibi üst düzey temsilciler katılmıştır.

Konferansın en önemli sonucu, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin oluşturulması yönündeki karar olmuştur. Güvenlik Konseyi, dünya barışını korumak için askeri güç kullanımı dahil olmak üzere çeşitli önlemler alabilecek ve bu konuda karar alabilecek bir organ olarak belirlenmiştir.

Konferansta uluslararası barışı bozabilecek yeni durumların önlenmesi için yapılacaklar konuşulmuştur. “Önleme için önerilen mekanizma, bir Güvenlik Konseyi ve konsey tarafından üye olmaya davet edilen ulusların temsilcilerinden oluşan bir Meclisten oluşacaktı.”⁸³ Ayrıca, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun da kurulması kararlaştırılmıştır. Genel Kurul, Birleşmiş Milletlerin üye ülkelerini temsil eden ve dünya barışı ve güvenliği için politikalar belirleyen bir organ olarak işlev görmektedir. Sovyetler Birliği'nin Güvenlik Konseyi'nde veto hakkı talebi, ABD ve İngiltere'yi bu konuda endişeye sevk etmiştir. Ayrıca, Güvenlik Konseyi'nin nasıl oluşturulacağı ve üye ülkelerin oy kullanma hakları gibi konularda farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, Dumbarton Oaks Konferansı, Birleşmiş Milletlerin kuruluşuna giden yolda önemli bir adım olarak görülmüştür. Konferans sonrasında hazırlanan antlaşma taslağı, 1945 yılında San Francisco Konferansı'nda kabul edildi ve bu Birleşmiş Milletlerin kurulması için atılan son adım olmuştur. Ayrıca, konferansa Japonya ve Almanya gibi yenilgiye uğrayan ülkelerin davet edilmemesi, savaş sonrası dünya düzenine ilişkin eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte, Dumbarton

⁸² Uçarol, *Siyasi Tarih*, 881.

⁸³ Edwin Borchard, “The Dumbarton Oaks Conference.” *The American Journal of International Law* 39, no. 1 (1945): 97–101. <https://doi.org/10.2307/2192314>. (Erişim Tarihi: 19.04.2023)

Oaks Konferansı, Birleşmiş Milletlerin kuruluşuna ilişkin yapılan görüşmelerin önemli bir aşamasıydı ve bugünkü Birleşmiş Milletlerin temel yapısını oluşturan özellikleri belirleyen kararları içermesi nedeniyle önemli bir konferans olmuştur.

3.4. Yüzdeler Antlaşması

Yüzdeler Antlaşması, Britanya Başbakanı Winston Churchill ile Sovyet lideri Joseph Stalin arasında 1944 Ekim’inde Avrupa’nın geleceğine dair yapılan gizli ve gayri-resmi bir paylaşım antlaşmasıdır. Bu antlaşmayla, İngiltere ve Sovyetler Birliği, savaş sonrasında Doğu Avrupa ülkelerinin geleceklerinin nasıl belirleneceğine karar verdiler. Böylece ileride çıkabilecek bir nüfuz çatışmasına engel olmak istediler. Yapılan nüfuz paylaşımları, antlaşma içerisinde, rakamlar ve yüzdeler üzerinden ifade edildiği için söz konusu paylaşım tarihe Yüzdeler Antlaşması olarak geçti.⁸⁴

Stalin ile Churchill Arasında Yapılan İlk Görüşmeye Göre Nüfuz Paylaşımı

Ülkeler	Sovyetlerin Nüfuz Oranı	Batılı Müttefiklerin Nüfuz Oranı
Bulgaristan	%75	%25
Yunanistan	%10	%90
Macaristan	%50	%50
Romanya	%90	%10
Yugoslavya	%50	%50

Molotov ile Eden Arasında Yapılan Görüşmelerden Sonra Ortaya Çıkan Mutabakata Göre Nüfuz Paylaşımı

Ülkeler	Sovyetlerin Nüfuz Oranı	Batılı Müttefiklerin Nüfuz Oranı
Bulgaristan	%80	%20
Yunanistan	%10	%90
Macaristan	%80	%20
Romanya	%90	%10
Yugoslavya	%50	%50

Yüzdeler Antlaşmasındaki Yüzdelerin Anlamı⁸⁵

Yüzdelik Oranlar	Yüzdelerin Anlamları
%90	Her açıdan tek başına belirleyici olma hakkı
%80	İşgal sürecini yönetme ve işgal sonrasında kurulacak Ateşkesi Denetleme Komisyonu’nda belirleyici olma hakkı
%75	İşgal sürecini yönetme ve işgal sonrasında kurulacak Ateşkesi Denetleme Komisyonu’nda eşit söz hakkı

⁸⁴ “Yüzdeler Antlaşması”, (Erişim Tarihi: 18.02.2024), <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yuzdeler-antlasmasi/#:~:text=Y%C3%BCzdeler%20Antla%C5%9Fmas%C4%B1%2C%20Britanya%20Ba%C5%9Fbakan%C4%B1%20Winston,gayri%2Dresmi%20bir%20payla%C5%9F%C4%B1m%20antla%C5%9Fmas%C4%B1d%C4%B1r.>

⁸⁵ “Yüzdeler Antlaşması”

%50	Her açıdan eşit söz hakkı
%25	İşgal sürecinin dışında kalmak kaydıyla işgal sonrasında kurulacak Ateşkesi Denetleme Komisyonu'nda eşit söz hakkı
%20	İşgal sürecinin dışında kalmak kaydıyla işgal sonrasında kurulacak Ateşkesi Denetleme Komisyonu'nda bulunma hakkı
%10	Gözlemci olarak süreci izleme hakkı

3.5. Yalta Konferansı

Yalta Konferansı da II. Dünya Savaşı sırasında savaşın sonuna doğru müttefik devletler arasında gerçekleştirilen bir toplantıdır. ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt, Sovyetler Birliği lideri Josef Stalin ve İngiltere Başbakanı Winston Churchill arasında yapılan toplantı, 4-11 Şubat 1945 tarihleri arasında Kırım Yarımadası'ndaki Yalta kentinde gerçekleştirilmiştir.⁸⁶ Konferans, savaşın sona ermesi sonrası dünya düzenini belirlemek için atılan önemli bir adım olarak kabul edilmiştir.

Yalta Konferansı, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesine doğru yaklaşılırken gerçekleşmiştir. Konferansın temel amacı, savaşın bitmesi sonrası dünya düzenine ilişkin planlama olmuştur. Bu amaçla, üç lider arasında çeşitli konularla ilgili tartışmalar yapılmış ve kararlar alınmıştır.

“Yalta Konferansı'nda kayıtsız şartsız teslim olma, Nazizm'in yok edilmesi, Almanya'nın silahsızlandırılması, savaş suçlularının hızla cezalandırılması, tazminat ve Alman halkını ayakta tutabilecek ama savaşamayacak bir ekonomi çağrısında bulunulmuştur.”⁸⁷

Toplantıda, Almanya'nın teslim olması sonrası ülkenin nasıl işgal edileceği ve yeniden inşa edileceği konuları da ele alınmıştır. Almanya'nın işgal edilmesi için bir plan hazırlanmış ve Almanya'nın bölünmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca, savaş sonrası Almanya'nın ekonomik kalkınması için gerekli adımların atılması konusunda da anlaşmaya varılmıştır.

Yalta Konferansı'nda ele alınmış olunan diğer bir önemli konu, Polonya'ya dair savaş sonrası düzenleme ve Sovyetler Birliği ile Polonya arasındaki sınırların belirlenmesiydi. Konferansta, Polonya'nın Sovyetler Birliği ile sınırının doğuda birkaç yüz kilometre batıya kaydırılması kararlaştırılmıştır. Bu karar, Polonya halkı tarafından büyük ölçüde eleştirilmiş ve uzun süre Sovyet etkisi altında kalmalarına neden olmuştur.

⁸⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 882.

⁸⁷ Dobbins vd., *Germany*, 3-24.

Yalta Konferansı'nda, Birleşmiş Milletlerin kurulması konusunun ele alınmasına devam edilmiştir. Toplantıda, Birleşmiş Milletlerin kuruluşunda ana ilke olarak uluslararası iş birliğinin önemi vurgulanmış ve Birleşmiş Milletlerin kuruluş tüzüğüne ilişkin temel ilkeler belirlenmiştir.

Yalta Konferansı, tarihte önemli bir yere sahip olmasına rağmen, sonraki yıllarda bazı eleştirilere maruz kalmıştır. Özellikle, konferansın sonucunda ortaya çıkan sınırların adaletsizliği ve Sovyetler Birliği'nin doğu Avrupa'daki etkisinin artması gibi konular eleştirilmiştir. Yalta Konferansı, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinde ve sonrasında küresel siyasi, ekonomik ve askeri dengeler üzerinde önemli etkilere sahip olmuştur.

Savaşın sona ermesi: Yalta Konferansı, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi için önemli bir dönüm noktasıydı. Konferansta alınan kararlar, Nazi Almanyası'nın teslim olması ve savaşın sona ermesi için gerekli olan koşulları belirlemiştir.

Avrupa'nın yeniden yapılandırılması: Konferansta, Avrupa'nın yeniden yapılandırılması ve demokratik rejimlere geçiş yapması konusunda kararlar alınmıştır. Almanya, Polonya ve diğer Avrupa ülkelerinin sınırları belirlenmiş ve savaş sonrası dönemde bu ülkelerin yeniden yapılandırılması için çalışmalar yapılmıştır.

Soğuk Savaşın başlaması: Konferans, Batı ve Doğu blokları arasındaki gerilimleri artırmış ve Soğuk Savaş döneminin başlangıcına işaret etmiştir. Konferansta alınan kararlar, Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'daki nüfuzunu artırması ve bu bölgedeki komünist rejimleri desteklemesiyle sonuçlanmıştır.

BM'nin kurulması: Konferansta, Birleşmiş Milletlerin kurulması konusunda anlaşmaya varılmıştır.

Polonya'nın durumu: Konferans, Polonya'nın savaş sonrası durumu konusunda önemli kararlar almıştır. Polonya'nın Batı sınırı, Almanya'nın doğusuna kaydırılmış ve Polonya, Almanya'dan toprak kazanmıştır. Ancak Sovyetler Birliği, Polonya'nın doğusunda geniş bir bölgeyi ele geçirmiş ve Polonya'nın batı sınırlarının güneyindeki bölge, Sovyet kontrolü altında kalmıştır.

Sonuç olarak, Yalta Konferansı, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve sonrasında küresel siyasi, ekonomik ve askeri dengeler üzerinde önemli etkilere sahip olmuştur. Ayrıca, BM'nin kurulması konusunda anlaşmaya varılmış ve Polonya'nın savaş sonrası

yeniden yapılandırılması konusunda ise konferansta net bir çözüm bulunamamış ve Sovyetler Birliği ve Batılı müttefikleri arasındaki anlaşmazlıklar sürmüştür. Yalta Konferansı'nın ardından Polonya'da Sovyet yanlısı bir hükümet kurulmuştur. Bu durum Batılı müttefikleri endişelendirmiş ve Batı ve Doğu blokları arasındaki gerginliğin artmasına ve Soğuk Savaş döneminin başlamasına neden olmuştur.

Yalta Konferansı'nın diğer bir önemli sonucu da Almanya'nın yeniden yapılandırılması ve savaş sonrası dönemdeki işgal bölgelerinin belirlenmesi olmuştur. Konferansta alınan kararlar doğrultusunda Almanya, Batılı müttefikler ve Sovyetler Birliği tarafından işgal edilecekti. Ayrıca, Almanya'nın savaş tazminatı ödemesi ve savaş suçlularının yargılanması da karara bağlandı.

Yalta Konferansı, tarihte önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Konferansın alınan kararları, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra dünya siyasi, ekonomik ve askeri dengelerini belirlemiştir. Ancak, konferansın bazı kararları, özellikle Polonya'nın yeniden yapılandırılması konusundaki belirsizlikler, ilerleyen dönemlerde Batı ve Doğu blokları arasındaki gerginlikleri artırmış ve Soğuk Savaş'ın başlangıcına zemin hazırlamıştır.

3.6. San Fransisco Konferansı

San Fransisco Konferansı, Birleşmiş Milletlerin kurulması aşamasında yapılan son konferanstır. Konferans, 25 Nisan 1945 tarihinde San Francisco, California'da gerçekleştirilmiş ve 51 ülkenin temsilcileri katılmıştır. Konferans, 26 Haziran 1945 tarihinde Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın imzalanmasıyla sona ermiştir.⁸⁸

Konferans, II. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru gerçekleşmiş ve amacı, savaş sonrası dünya düzenini belirlemek ve küresel barışı sağlamak için Birleşmiş Milletlerin kurulması olmuştur. Konferansın ana amacı, Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın hazırlanması olmuştur. Anlaşma, Birleşmiş Milletlerin yapısını, amaçlarını ve işlevlerini belirlemiştir. Anlaşma, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Genel Kurul, Uluslararası Adalet Divanı, Ekonomik ve Sosyal Konsey ve Uluslararası Mahkeme gibi temel organları oluşturmuştur. Anlaşma ayrıca, Birleşmiş Milletlerin amaçlarını ve prensiplerini belirlemiş, insan haklarını koruma yükümlülüğü getirmiş ve üye devletler arasında barışı sağlamayı amaçlamıştır.

⁸⁸ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 884.

Birleşmiş Milletler Anlaşması 26 Haziran 1945'te imzalanmış, 24 Ekim 1945'te yürürlüğe girmiştir ve Birleşmiş Milletler resmen kurulmuştur. Antlaşmayı imzalayan 51 ülke, Birleşmiş Milletlerin kurucu üyeleri olmuştur. BM, dünya barışını ve güvenliğini korumak, uluslararası iş birliğini teşvik etmek ve uluslararası hukukun geliştirilmesine katkıda bulunmak gibi amaçlarla kurulmuştur.

BM, II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası iş birliğinin en önemli simgelerinden biri olarak kabul edilir. BM etkinliği ve gücü dünya barışı ve güvenliğinin korunması ve uluslararası iş birliği için halen azami derecede öneme sahip tek organdır.

3.7. Almanya'nın Yenilgisi ve Teslim Olması

II. Dünya Savaşı, belki de tarihin en büyük ve en yıkıcı savaşı olmuştur. 1939 yılında başlayan savaş, 1945 yılına kadar devam etmiş ve yaklaşık 80 milyon insanın hayatına mal olmuştur.⁸⁹ Almanya'nın teslimiyetiyle sona eren savaş, dünya haritasında önemli değişikliklere yol açmıştır.

“Almanya, savaşın sonunda tamamen yenildi. Son yıllardaki çatışmalar, devletin fiziksel altyapısına ciddi şekilde zarar verdi, ancak daha sonraki analizler, hasarın ilk düşünüldüğü kadar kapsamlı olmadığını gösteriyor.”⁹⁰ “Mayıs ayında koşulsuz teslim olmanın hemen ardından ABD ve diğer müttefik güçler Almanya'yı işgal ederken, ülkede oluşan güvenlik boşluğunun önlenmesi konusunda büyük endişeler vardı. Alman ordusu yenildi, ancak derhal ve verimli bir şekilde silahsızlandırılması ve terhis edilmesi gerekiyordu.”⁹¹

Savaşın sonucunda, Avrupa'nın yeniden yapılanması ve yeniden inşası için büyük bir ihtiyaç ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, 1947 yılında ABD tarafından Marshall Planı devreye alınmıştır. Bu plan, Avrupa'nın yeniden yapılanması için ekonomik yardım sağlamayı amaçlamıştır. Plan kapsamında, ABD, Avrupa ülkelerine milyarlarca dolarlık kredi ve hibe vermiştir. Bu yardımlar sayesinde, Avrupa ülkeleri savaş sonrası dönemde ekonomik açıdan toparlanmaya başlamıştır.

⁸⁹ Anadolu Ajansı, “İnsanlık Tarihinin Kara Lekesi: II. Dünya Savaşı” (Erişim Tarihi: 25.12.2023), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/insanlik-tarihinin-kara-lekesi-ikinci-dunya-savasi-/1138483>.

⁹⁰ James Dobbins vd., “GERMANY.” In *America's Role in Nation-Building: From Germany to Iraq*,(2003), 3–24. RAND Corporation. <http://www.jstor.org/stable/10.7249/mr1753rc.9>. (Erişim Tarihi: 17.04.2023)

⁹¹ Dobbins vd., Germany, 3-24.

Savaş sonrasında, Almanya ve Japonya gibi kaybeden devletler, savaş tazminatları ödemek zorunda kalmıştır. Ayrıca, Almanya'nın yeniden birleşmesi 1990 yılına kadar gerçekleşmemiştir. Savaş sonrasında, dünya siyasi haritasında da değişiklikler yaşanmıştır. Sovyetler Birliği, savaşın galip devletlerinden biri olarak dünya siyasi sahnesinde önemli bir yer edinmiştir. Ancak, II. Dünya Savaşı sonrasında, ABD ve Sovyetler Birliği arasında soğuk savaş başlamıştır. Bu dönemde, dünya iki kutuplu hale gelmiştir ve kapitalist batı bloğu ile sosyalist doğu bloğu arasında ideolojik bir çekişme yaşanmıştır. Savaş sonunda Avrupa büyük bir yıkım ve yoksulluk içinde kalmıştır. Ancak, savaş sonrasında atılan adımlar ile Avrupa yeniden yapılanmış ve dünya siyasi dengeleri değişmiştir. Bu nedenle, II. Dünya Savaşı'nın sonuçları hala günümüzde de hissedilmekte ve savaşın etkileri hala devam etmektedir.

3.8. Almanya'nın İşgali

Almanya'nın işgali süreci, Almanya'nın bölünmesi ve Soğuk Savaş döneminin başlamasıyla sonuçlanmıştır. Batı Almanya, ABD, İngiltere ve Fransa tarafından kontrol altında tutulurken, Doğu Almanya ise Sovyetler Birliği'nin etkisi altında kalmıştır. Bu bölünme, iki Almanya arasında siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

“Almanya'nın bölünmesi, savaşın sonunda müttefikler tarafından Almanya'nın geleceğine yönelik olarak belirlenen politikanın tamamen tersine çevrilmesiydi. Potsdam konferansında, muzaffer dört müttefik, mağlup Almanya'yı geçici olarak dört işgal bölgesine (Rus, Amerikan, İngiliz ve Fransız) bölmeyi, ancak askeri valilerden oluşan Müttefik Kontrol Konseyi aracılığıyla tek bir ekonomik birim olarak ele almayı kabul etti.”⁹²

Ancak Molotof'tan aykırı bir öneri gelmiştir. “Molotof'un Almanya için merkezi bir hükümet kurulması ve 'Müttefik Kuvvetler Almanya'nın işgalinin temel hedeflerine ulaşıldığını kabul ettiğinde' ülkenin işgaline son verilmesi yönündeki önerileri her türlü yoruma açıktı.”⁹³

Batı Almanya, savaş sonrası dönemde büyük bir ekonomik mucize gerçekleştirmiş ve bu dönem, Batı Almanya'nın yeniden yapılanması için önemli bir adım olmuştur. Batı

⁹²Avi Shlaim. “The Partition of Germany and the Origins of the Cold War.” *Review of International Studies* 11, no. 2 (1985): 123–137. <http://www.jstor.org/stable/20097039>. (Erişim Tarihi: 18.04.2023)

⁹³ Shlaim, *The Partition of Germany*, 123-137.

Almanya, savaş sonrası dönemde Marshall Planı kapsamında ABD tarafından maddi yardım almış ve bu yardımlar, Batı Almanya'nın yeniden yapılanmasına katkı sağlamıştır.

Doğu Almanya ise Sovyetler Birliği'nin etkisi altında kalmış ve sıkı bir komünist rejimle yönetilmiştir. Bu rejim, insan hakları ihlalleri ve baskıcı uygulamalarla biliniyordu. Doğu Almanya'nın ekonomik durumu ise Batı Almanya'ya kıyasla oldukça kötü olmuştur.

Almanya'nın bölünmesi, Berlin Duvarı'nın inşasıyla da sembolize edilmiştir. Duvar, 1961 yılında Doğu Almanya hükümeti tarafından inşa edilmiş ve Batı Berlin ile Doğu Berlin arasındaki geçişi engellemiştir. Duvar, Soğuk Savaş döneminin sembolik bir simgesi haline gelmiş ve 1989 yılında yıkılmıştır.

Almanya'nın birleşmesi, 1990 yılında gerçekleşmiştir. Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesi, tarihi bir olay olarak kabul edilmiş ve Almanya'nın yeniden birleşmesi, Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle de eşzamanlı olarak gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, Almanya'nın yenilgisi ve işgali, II. Dünya Savaşı'nın sonuçlarından biri olarak tarihe geçmiştir. Bu süreç, Almanya'nın yeniden yapılanması ve savaşın yıkımından çıkması için gereken adımların atılmasını sağlamıştır. Ancak, bölünme ve Soğuk Savaş dönemi, Almanya'nın tarihinde önemli bir yer tutmakta ve ülkenin yeniden birleşmesi, tarihi bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir.

Avrupa'nın yeniden yapılanması, Marshall Planı'nın hayata geçirilmesi ile ivme kazanmıştır. ABD tarafından hazırlanan ve Avrupa'ya mali yardımı öngören Marshall Planı, 1947 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Plan kapsamında, Avrupa'ya milyarlarca dolarlık yardım yapılmış ve bu yardımların altyapı, sanayi ve tarım sektörlerinde kullanılması sağlanmıştır.

Avrupa'nın yeniden yapılanması sadece ekonomik açıdan değil, siyasi açıdan da gerçekleşmiştir. II. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'da çeşitli uluslararası örgütler kurulmuştur. Bunlar arasında, 1949 yılında kurulan NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) ve 1957 yılında kurulan ve sonra Avrupa Birliği'ne (AB) evrilen Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) yer alır. NATO, Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da askeri iş birliği sağlamayı amaçlamaktadır. AET/AB ise, Avrupa'da öncelikle ekonomik, ama daha sonra siyasi hukuki ve askeri iş birliği sağlamayı ve serbest ticaret alanı

oluşturmayı hedeflemektedir. Avrupa'nın yeniden yapılanması sürecinde, Almanya'nın yeniden yapılanması da önemli bir paya sahip olmuştur.

Sonuç olarak, Avrupa'nın yeniden yapılanması, II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan büyük yıkım ve kaos ortamında gerçekleşmiştir. Marshall Planı'nın hayata geçirilmesi ve çeşitli uluslararası örgütlerin kurulması, Avrupa'nın ekonomik ve siyasi açıdan yeniden yapılanmasına önemli katkılar sağlamıştır.

3.9. Potsdam Konferansı

Potsdam Konferansı, 17 Temmuz - 2 Ağustos 1945 tarihleri arasında, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından Almanya'nın yeniden yapılandırılması konusunda üç büyük güç olan ABD, SSCB ve İngiltere arasında yapılmış bir konferanstır. Konferansın ana gündem maddesi, savaş sonrası dünya düzeni ve Almanya'nın yeniden yapılandırılmasıydı.⁹⁴

“Postamdaki Cecilienhof Sarayı'nda Birleşik Krallık, ABD ve Sovyetler Birliği hükümet başkanları arasında yapılan konferans, Avrupa'da savaş ve barış arasındaki en büyük diplomatik köprüydü.”⁹⁵ Konferans, Almanya'nın yeniden yapılandırılması, savaş suçlularının yargılanması, savaş tazminatları ve Almanya'nın gelecekteki yönetimi gibi birçok konuyu ele almıştır. Konferans, 23 Temmuz'da Sovyet lideri Josef Stalin, ABD Başkanı Harry S. Truman ve İngiltere Başbakanı Winston Churchill (daha sonra yerini Clement Attlee aldı) tarafından imzalanan bir bildiri yayınlamıştır.

Konferansın ana tartışma konuları arasında Almanya'nın sınırları, toprakları ve işgal bölgeleri de yer almıştır. Konferansta, Almanya'nın bölünmesine karar verilmiş ve doğu bölgeleri Sovyetler Birliği tarafından, Batı bölgelerinin ise ABD, İngiltere ve Fransa tarafından kontrol edilmesi planlanmıştır. Ayrıca, savaş suçlularının yargılanması konusunda da anlaşmaya varılmıştır. Konferansın bir diğer önemli sonucu ise savaş tazminatları konusundaki kararlardır. Konferans, Almanya'nın savaş sırasında neden olduğu zararları tazmin etmesini istemiş ve bu konuda Sovyetler Birliği'nin özellikle ağır bir tutum izlemesi beklenmiştir. ABD ve İngiltere tazminat talepleri konusunda daha hafif bir tutum sergilemişler ve tazminatlar daha ölçülü bir seviyede tutulmuştur.

⁹⁴ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 888-889.

⁹⁵ W. N. Medlicott, *The English Historical Review* 78, no. 309 (1963): 822–823.

<http://www.jstor.org/stable/561316>. (Erişim Tarihi: 22.04.2023)

Potsdam Konferansı'nda, Almanya'nın bölünmesine karar verilmesi, Batı ve Doğu Almanya arasındaki siyasi ve ekonomik farklılıkların temelini oluşturmuştur. Bu durum konferans sonrasında Sovyetler Birliği ile Batı arasındaki ilişkilerin giderek gerilmesine ve Soğuk Savaş'ın başlamasına neden olmuştur. Batı Almanya'nın Batı Bloğu, Doğu Almanya'nın SSCB tarafından kontrol edilmesi nedeniyle Almanya Batı Bloğu ve SSCB arasında ortaya çıkan soğuk savaşın yaşandığı satranç tahtalarından birisi haline gelmiş ve bu durum soğuk savaşın sonunu getiren olay olan SSCB'nin dağılmasına kadar böyle devam etmiştir

SONUÇ

II. Dünya Savaşı sırasında Almanya ve Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiler oldukça karmaşık ve sonuçları uzun vadede çok önemli olmuştur. İki devlet arasındaki ilişkiler, özellikle de savaş öncesi dönemde oldukça dostane bir seyir izlemiş, hatta Nazi Almanya'sının yükselişi esnasında Sovyetler Birliği Almanya'ya büyük destek sağlamıştır. İlk başta, Almanya ve Sovyetler Birliği, 1939'da Molotov-Ribbentrop Paktı olarak bilinen bir saldırmazlık antlaşması imzaladılar.

Molotov-Ribbentrop Paktı, sadece Nazi Almanya'sı ve Sovyetler Birliği kamuoyunda değil, aynı zamanda tüm dünyada büyük bir şaşkınlık yaratmıştır. Dünya kamuoyu, Sovyetler Birliği'nin anti-faşist bir güç olarak bilindiği için, Stalin'in Nazi Almanya'sı ile böyle bir anlaşma yapmasını beklememiş, bu nedenle bu anlaşmayı yapmasına şaşırılmış ve hayal kırıklığına uğramıştır.

Bu antlaşma ile iki ülke, aralarında birçok sınır anlaşmazlığını çözmeye ve birbirlerine karşı bir saldırı durumunda tarafsız kalmaya söz vermiştir. Ancak, antlaşmanın gizli bir protokolü, Polonya'nın bölünmesine ilişkin bir kısım içermekteydi. Bu anlaşmaya göre, Almanya Batı Polonya'yı işgal ederken, Sovyetler Birliği de doğu Polonya'yı işgal etme hakkını elde etmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın en önemli olaylarından birisi de 25 Haziran 1940 tarihinde Almanya'nın Fransa'yı işgali olmuştur.⁹⁶ Bu işgal savaşın sonucunu belirleyen faktörlerden biridir. Almanya'nın bu işgali, Avrupa'nın siyasi, sosyal ve ekonomik yapısını derinden etkilemiş ve Avrupa'nın yeniden yapılanması, II. Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan yıkım ve kaos ortamında gerçekleşmiştir. Savaş sonrası Avrupa'da, ekonomik ve sosyal durum oldukça kötüydü ve birçok ülke işsizlik,

⁹⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 856.

yoksulluk ve açlıkla karşı karşıyaydı. Savaş sırasında ağır hasar gören şehirlerin ve altyapının yeniden inşası da önemli bir sorundu.

Sovyetler Birliği ile sürekli artan gerginlikler sonucunda Almanya, 22 Haziran 1941 tarihinde⁹⁷ Hitler'in Sovyetler Birliği'ne saldırdığı Operation Barbarossa harekâtını başlatmış ve Almanya ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiler dostane bir seyirden savaşa evrilmiştir.

Almanya, Sovyetler Birliği ile başlangıçta barışı korumaya yönelik bir anlaşma imzalamıştır. Bunun geri plandaki sebebi Sovyetler Birliği'ni gerçekten dost bir ülke olarak görmesi değil, batıya saldırdığı esnada doğu sınırlarının güvende olmasını sağlamaktır.

Almanya savaşın ilerleyen aşamalarında Sovyetler Birliği'ni ideolojik olarak bir tehdit olarak gördüğü, kendi halkının ekonomik ihtiyaçlarını karşılamada iyi bir kaynak teşkil edeceği ve Alman halkı için daha geniş bir yaşam alanı sunacağı düşüncesine sahip olduğu için Sovyetler Birliği'ne saldırmıştır.

Sovyetler Birliği, savaşa hazırlıksız yakalanmış ve Almanya, başlangıçta büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Ancak, Sovyetler Birliği savaşın seyrini değiştirecek şekilde karşı saldırılara geçmiş ve sonunda Müttefikleriyle beraber Almanya'yı yenmeyi başarmıştır. Sovyetler Birliği, savaş esnasında büyük bir direniş göstererek Nazi Almanya'sının bütün cephelerde yenilgisinde en büyük rolü oynamıştır.

Savaştan sonra Müttefiklerin başlattığı girişimler, Almanya'nın işgal edilmesi ve kontrol altına alınması, Doğu Avrupa'nın Sovyet etki alanına girmesi ve Almanya'nın bölünmesiyle sonuçlanmıştır. Bu durum, Soğuk Savaş'ın başlangıcına ve Batı ve Doğu Blokları arasındaki gerilimin artmasına neden olmuştur.

Savaş sonrası gelinen noktada Hitler ve Almanya'nın, Sovyetler Birliği karşısındaki yenilgisi neticesinde, saldırıya geçmesinde motivasyon kaynağı olan hedeflerin hiçbirisine ulaşamamış, aksine sahip olduğu egemenliklerin de büyük bir kısmını yitirmiştir.

Sonuç olarak, II. Dünya Savaşı sırasında Almanya ve Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiler, başlangıçta bir saldırmazlık antlaşması çerçevesinde devam ederken savaşın

⁹⁷ Uçarol, *Siyasi Tarih*, 861.

ilerleyen aşamalarında tam tersi istikamette gelişerek büyük ölçüde bozulmuştur. Bu, savaş sonrası dönemde Avrupa'nın bölünmesi ve Soğuk Savaş'ın başlangıcına yol açmıştır. Savaş sonrasındaki gerginlik dönemi, iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesi için uzun bir süre gerektirmiş, ilişkiler ancak Soğuk Savaş'ın bitmesi ve iki Almanya'nın birleşmesiyle daha dostane bir hale gelmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, Avrupa'nın yeniden inşası ve ekonomik kalkınması için birçok plan yapılmıştır. Bu süreçte, Avrupa'nın siyasi ve ekonomik entegrasyonu giderek artmıştır. Bu entegrasyon süreci, Avrupa'da savaşın bir daha yaşanmaması ve barışın kalıcı olarak sağlanması açısından önemli bir rol oynamıştır. Bugün, Avrupa Birliği'nin 27 üyesi bulunmaktadır ve Avrupa'da siyasi, ekonomik ve sosyal birlik sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi, 2019.
- Ataöv, Türkkaya. II. Dünya Savaşı, İleri Yayınları, İstanbul 2008, 109-112.
- Bezymensky, Lev. “The Secret Protocols of 1939 as a Problem of Soviet Historiography”. İçinde *Soviet Foreign Policy, 1917-1991 A Retrospective*, editör Gabriel Gorodetsky, 75-85, New York: Routledge, 2013.
- Bodur, Harun. *Kronolojik 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2013.
- Ersoy, Eyup, “Realizm”. İçinde *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, editör Ramazan Gözen, 166-167. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2021.
- Glantz, David M. *The Siege of Leningrad 1941-1944*, Londra: Brown Partworks Ltd., 2001, 109.
- Hart, B. L. *İkinci Dünya Savaşı Tarihi*, Çeviren Kerim Bağrıaçık, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.
- Hill, Alexander. *The Great Patriotic War of the Soviet Union, 1941-45*. New York: Routledge, 2009.
- Mearsheimer, John J., *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton, 2001.
- Salzman, Stephanie. *Great Britain, Germany And The Soviet Union Rapallo And After, 1922-1934*. New York: The Boydell Press, 2003, 139.
- Sander, Oral. *Siyasi Tarih 1918 – 1994*. Ankara: İmge Kitabevi, 2013.
- Saraç, Zafer. *Savaş Günlükleri 1939-1943*, çev. Selçuk Uygur, Kronik Yayınları, 2017.
- Uçarol, Rıfat. *Siyasi Tarih*. İstanbul: DER Yayınları, 2015.

Makaleler

- Akyol, Cemal Çağlar. "Hitler'in Generalleri Konuşuyor", *bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi* 2/3 (2022): 206-213
- Armaoğlu, Fahir. "İkinci Dünya Harbinde Türkiye", *Siyasal Bilgiler Fakültesi*, Cilt 13, Sayı 2, Ankara 1958, 150.
- Bailey Sydney D. "Stalin's Falsification of History: The Case of the Brest-Litovsk Treaty". *The Russian Review* 14/1 (1955): 26
- Baker, Ray Stannard. "The Versailles Treaty and After." *Current History* 88/534 (1989): 20–23. <http://www.jstor.org/stable/45319580>.
- Bekcan, U. "Sovyetler Birliği'nin Savaş Öncesi Döneme Bakışı (1933-1939): Nazilerin Avrupa'yı İşgalinin Sorumlusu Kim?". *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 13/50 (2016): 101-118
- Borchard, Edwin. "The Dumbarton Oaks Conference." *The American Journal of International Law* 39/1 (1945): 97–101. <https://doi.org/10.2307/2192314>.
- "Conference of President Roosevelt, Prime Minister Churchill and Premier Stalin at Tehran." *The American Journal of International Law* 38/1 (1944): 9–10. <https://doi.org/10.2307/2214039>.
- Dobbins, James vd. "Germany." In *America's Role in Nation-Building: From Germany to Iraq*, (2003), 3–24. Rand Corporation. <http://www.jstor.org/stable/10.7249/mr1753rc.9>.
- "Germany's Invasion of Denmark and Norway." *Bulletin of International News* 17/8 (1940): 469–478. <http://www.jstor.org/stable/25642756>.
- Jones, Seth G. vd. "Germany." In *Securing Health: Lessons from Nation-Building Missions*, 1st ed., 9–38. Rand Corporation, 2006. <http://www.jstor.org/stable/10.7249/mg321rc.10>.
- Medlicott, W. N. *The English Historical Review* 78/309 (1963): 822–823. <http://www.jstor.org/stable/561316>.
- Roberts, Geoffrey. "Stalin's Victory?: The Soviet Union and World War II." *History Ireland* 16/1 (2008): 42–48. <http://www.jstor.org/stable/27725739>.

Shlaim, Avi. “The Partition of Germany and the Origins of the Cold War.” *Review of International Studies* 11/2 (1985): 123–137.

<http://www.jstor.org/stable/20097039>.

“The Moscow Conference.” *Current History* 5/28 (1943): 335–339.

<http://www.jstor.org/stable/45307136>.

W, Kulski, W. “The Soviet Union, Germany And Poland.” *The Polish Review* 23/1 (1978): 48–57. <http://www.jstor.org/stable/25777543>.

Lisansüstü Tezler

Akgün, Ayşegül. “İkinci Dünya Savaşı Dönemi Basımında Almanya-SSCB İlişkileri” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2023.

Savran, Hakan. “II. Dünya Savaşı’nda Büyük Güçler ve Türkiye (1939-1945)” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2015), 54.

Gazeteler

“Almanya Versay Muahedelerini Yırıyor” *Milliyet Gazetesi*, 19 Mart 1935. (Erişim Tarihi: 30.03.2023) <https://www.gastearsivi.com/gazete/milliyet/1935-03-19/1>

İnternet Siteleri

Anadolu Ajansı, “İnsanlık Tarihinin Kara Lekesi: II. Dünya Savaşı” (Erişim Tarihi: 25.12.2023), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/insanlik-tarihinin-kara-lekesi-ikinci-dunya-savasi-/1138483>.

Atatürk Ansiklopedisi, “Yüzdeler Antlaşması”, (Erişim Tarihi: 18.02.2024),

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yuzdeler-antlasmasi/#:~:text=Y%C3%BCzdeler%20Antla%C5%9Fmas%C4%B1%2C%20Britanya%20Ba%C5%9Fbakan%C4%B1%20Winston,gayri%20Dresmi%20bir%20Opayla%C5%9F%C4%B1m%20antla%C5%9Fmas%C4%B1d%C4%B1r.>

Türkçebilgi.net, “St. Germain Antlaşması” (Erişim Tarihi: 26.03.2023) <https://www.turkcebilgi.org/tarih/20-yuzyil-tarihi/st.-germain-antlasmasi-3877.html>.